

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.3, oktober 2013

Ændret i version 1.14 og 1.21, maj 2023

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Ændret i version 1.14 og 1.21, maj 2023

Tekstkilder

A Førstetrykket, 1847 (SJ: 891)

B Anden udgave, 1872 (SJ: 1469)

Andre udgaver

VU Værker i Udvalg 4

Gskv Grundtvigs skoleverden 2

Teksten er etableret af Henrik Yde

Punktkommentarer og indledning er skrevet af Henrik Yde, redigeret af Klaus Nielsen og Stine Holst Petersen

Tekstredigering er skrevet af Henrik Yde, redigeret af Klaus Nielsen og Jon Tafdrup

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.theol. K.E. Bugge

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

[[A:1]]

Lykønskning til Danmark

med

Det Danske Dummerhoved

og

Den Danske Høiskole

af

Nik. Fred. Sev. Grundtvig.

1 Hjerteblind har sine Øine forbruddt.
Angelsaksisk Ordsprog.

Kjøbenhavn.

1847

Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1847.

[[A:2]

[[A:3] |VU:423 |Gskv:210

Forord.

Forsaavidt *Kongens Haand*, ei blot med Pen og Blæk, men med den bedste Villie og alle de verdslige Midler, som høre til, kan gjøre det, forsaavidt er der nu, allerede fra den Syvogtyvende i *Thormaaned* 1847, en *Dansk Høiskole i Sorø*; thi skiøndt *Kongebrevet* ei stempler, men omskriver Navnet til “Real-Høiskole,” saa gjør det dog igrunden langt mere ved at nævne *Fædernelandets*, altsaa gamle *Danmarks*, Sprog, Historie, Statistik og Statsforfatning, de for Borgeren i private Stillinger vigtigste Dele af Lovgivningen, og de administrative og communale Forhold, som det, der tilbunds skal oplyses paa Høiskolen, samt ved at aabne denne for *Alle* dem, der ønske at benytte den.

Rigtignok staaer der ogsaa i *Kongebrevet*, at Real-Høiskolens *almindelige* Formaal skal være at forskaffe dem, der har erhvervet sig den Fordannelse, der er Maalet for det realvidenskabelige Skolekursus, en høiere og mere fuldendt *realvidenskabelig* Uddannelse, hvad let kunde tages *saaledes*, at der blev slet *ingen folkelig* Høiskole, og, da Ingen har giennemgaaet hele det realvidenskabelige Skolekursus, blev slet Ingen at anlægge den ny Høiskole for; men dels derfor, og dels fordi “*almindeligt* Formaal” her modsættes hvad der “i [[A:4] *Særdeleshed*” skal læg|VU:424ges an paa, maa det nødvendig forstaaes som “*over*|Gskv:211*hovedet* og *igrunden*,” saa der vel *overhovedet* skal tages Hensyn paa hvad de, der kom fra Realskolerne, kunde behøve, men dog kun *igrunden*

sørges for at *Alle* faaer Leilighed til, hvad *alle* Danske behøve, som er fortrinligt Bekiendskab med *Modersmaalet* og *Fædernelandet* i alle Henseender.

Kun under *denne Forudsætning* er det, jeg kan glæde mig over Oprettelsen af den saakaldte Real-Høiskole, som *den Danske Høiskole*, jeg i en heel Menneske-Alder, paa *Fædernelandets* Vegne, har savnet, sukket efter, bedet om, stræbt at forestille mig i levende Virksomhed, og spaaet en ligesaa ærefuld, som velgiørende Indflydelse paa hele det *Danske Folk* og alle *Danmarks* Forhold, og kun under *samme Forudsætning* er det naturligviis, jeg her vil bidrage min Skærv til Bortryddelsen af de Hindringer, der staaer en *ægte* Dansk Høiskoles Oprettelse iveien, og til at klare Forestillingen om en saadan Dansk Høiskole, som jeg har mærket, er hos *Læser-Folket* meget baade mat og taaget.

Fremdeles forudsætter jeg, at alle *Dannemænd* dog er enige med mig om, at af Skoler for *Døden* har vi mere end Nok, saa det er kun Skolen for *Livet*, som fremforalt *selv* maae være *lyslevende*, vi fattes, og at *den* Oplysning og Dannelse, der kun duer til at stadse med, til at finde Feil og rive ned, og som man ovenikiøbet maa have et *Levebrød* for i nogen synderlig Grad at erhverve sig, *den* Oplysning og Dannelse lønner det ikke Umagen at drive videre, medens en Oplysning og Dannelse i Folkets *Aand* og efter Folkets *Hjerte*, som i alle Stillinger opmuntrer, forædler og forsøder *Livet*, og fra alle Sider kaster Glands paa *Fædernelandet*, en *saadan* Oplysning og Dannelse kan hverken savnes for dybt, eftertragtes for varmt eller kjøbes for dyrt.

[A:5]

Kun under *denne* Forudsætning tør jeg haabe, det dog tilsidst skal lykkes mig, hvad hidtil glippede, at vise mine Landsmænd, at det er ingenlunde et Luftkastel, jeg stirrer, eller et Luftskib, jeg seiler paa, naar jeg taler om *Danskhedens Forklaring*, enten under *Billedet* af en gammel *Dane-Dronnings* |Gskv:212ny Thron-Bestigelse, eller en uskyldig forskudt *Dansk Prindsesses* velfortjente Opreisning, eller hvilke andre Billeder, det var Danske Skjaldes Viis fra Arildstid at opmuntre og forlyste Folket med, men at det igrunnen slet ikke er Andet i det *Større*, end hvad enhver god *Dannemand* gjør i det *Mindre*, naar han seer til at faae sin *Jordlod* udskiftet og indhegnet, faae alle sine *Eiendele*, baade levende og døde, *mærkede* fra Naboernes, og sætter sig fast for, herefter, uden at komme Andre for nær, men ogsaa uden at bryde sig om, |VU:425hvad *Andre* synes og *Andre* gjør, at indrette Alting i *sit* Huus og paa sine Enemærker, efter *sin* Lyst, *sit* eget Hoved og *sin* Bekvemmelighed.

Min Skyld skal det herefter ikke være, hvis man savner en meget jævn *dansk* Mening i hvad jeg har skrevet om den *Danske Høiskole*, og jeg vil rolig slutte med de sidste Vers af min dristige

Bøn derom ved *Majestættens* Thronbestigelse:

Der er en Løvsal i Dit Kongerige,
I Sællands Hjerter ved den blanke Sø,
Lad der i Mag den Yndige bestige
Sit grønne Dronning-Sæde under Ø,
Med Hynde blødt af blinkende Kiærminder,
Som blaane lyst, saalænge Blodet rinder
Og Bølgen ruller hos vor Moders Børn!

[A:6]

Hvor *Axel* blunder under hvalvte Bue,
Og Danmarks Adel har sin Vaabenkrands,
Lad Folket der sin Arilds-Dronning skue,
Forynget skønt i Nytaarstidens Glands!
Lad sammensmelte der paa Danmarks Tunge
De gamle Hjerte-Toner med de Unge,
Til Dronningens og Dane-Kongens Priis!

Ja, *hvor* i Glands *vor* Arilds-Dronning throner,
I Bøgelunden paa Kiærminder blaa,
|Gskv:213 *Der* Kongens Pris i Folke-Sangen toner,
Som Lærker og som Nattergale slaee,
Der, som i *Folkvang*, leve op de Døde
Hver Morgenstund ved Hjertetonen søde,
Og bænkes trindt om Bord hos *Christian*!

[A:7]

Det Danske Dummerhoved.

Hvad vil *Folk* sige, dersom de *Danske* virkelig prøver paa at vinde og hos sig selv udbrede en *dansk*, en folkelig og fædernelandsk Oplysning, som kan baade nytte og fornøie hele Folket, fra den Høieste til den Laveste, og i alle Maader bære ønskelige Frugter for det lille, ældgamle *Danmark*?

Dette er et Spørgsmaal, jeg, for min egen Part, ei holder det Umagen værd at giøre, end sige at besvare, dels fordi jeg veed mere end Nok af, hvad *Folk*, især det Folk, vi længe har troet paa og efterabet, vil sige, og dels fordi jeg finder, det er en stor Daarlighed, naar Talen er |VU:426om *Ens eget*, *Ens Kone* og *Børn*, alle

Nærpaarørende og alle gode Venners Vee og Vel, Lykke og Ulykke, Gavn og Skade, Sorg og Glæde, da at bryde sig det mindste om, hvad andre, *fremmede Folk* vil sige om En, fordi han, uden nogen Andens Fornærmelse, sørger det bedste han kan for sig selv og sine Egne.

Vistnok troer jeg ogsaa, at det *Danske Folk* tænker herom igrunden *ligesom jeg*, thi hvis ikke, da havde vort lille Folk vist aldrig faaet Lov til at blive saa ældgammelt, som det er, eller beholdt det slemt tilrakkede *Danske Modersmaal* og det idelig paahakkede *Danske Fæderneland*; men naar Talen er om *Oplysning, Dannelselse, Skolevæsen, Studering, Videnskabelighed, Classiskhed, Real-Kundskab o.s.v.* da har *Danske Folk* i det mindste i *trehundrede Aar* været |A:8| vant til at faae deres *Tanker derom* ved Leilighed eller med Posten udenlands fra, *nærmest fra Tydskland*, og naar man derfor raader dem til hvad de |Gskv:214| godt kan forstaae, tjende dem bedst, er dog gjerne deres *første Tanke*: men hvad vilde Folk, de store Folk, sige?

See, derfor finder jeg det nødvendigt, før jeg igien taler mere om den *Danske Høiskole*, som er *Danmark uundværlig*, og som det naturligviis aldrig kan falde *Tydskerne* eller *Nogen* af de store Folk ind enten at give os *Mønster* til eller anbefale, da baade at giøre og besvare det farlige Spørgsmaal, hvorpaa det synes, som den *Danske Høiskole* let kunde strande, det for Resten her aldeles unyttige, urimelige og latterlige Spørgsmaal: *hvad vil Folk sige?*

Hvad nu det store Folk *Chineserne* vilde sige, hvis de, som ikke er meget nysgierrige og knap veed, vi er til, virkelig fik at vide, at vi *Danske*, der hidtil, især med vore *Examener*, saamange som mueligt og i saamange forskiellige Ting som mueligt, har baaret os saa *chinesisk* ad, som mueligt, havde oprettet en *Dansk Høiskole*, hvor vi aldeles fulgde vort eget Hoved, der er det *Chinesiske* ligesaa modsat, som *Chinesernes* og vore *Fødder* altid var hverandre; see, det veed jeg rigtig nok ikke, men giætter mig kun til, at *Folk i China* vilde sige: det tænkte vi nok, at de "rødbørstede Barbarer" vilde komme galt fra at efterabe de guddommelige Indretninger i det "Himmelske Rige," saa det kan være svinepolisk nok af dem at vælte sig i deres eget Søle.

Hvad fremdeles *Folk i Frankrig* og *Engeland* vilde sige, er heller ikke godt at vide og endnu vanskeligere at giætte, dels fordi Folk der har deres *Opmærksomhed* langt mere henvendt paa det store *China* end paa det lille *Danmark*, og bryder sig overhovedet kun meget |VU:427| lidt om de *indvortes* Anliggender selv i de største *fremmede* Lande; men skulde de høre *Rygtet* om, at vi havde aflagt de *halv tydske, halv chinesiske* Ledebaand, og vilde prøve baade at staae og gaae paa vore egne Been, da formoder jeg, de vilde sige: *voilà* og *very well!* det kan være godt, om *Nationaliteten* kunde vaagne i det *Skandinaviske* |A:9| *Norden*, saa fik man dog vel noget Andet at høre derfra end slet *Tydsk* og *halv Russisk!*

Hvad derimod *Folk i Tydskland*, og det netop lærde Folk, som vel heller ikke bryder sig stort om, eller kiender stort til det lille *Danmark*, men har dog længe, for Naboskabs Skyld, taget sig skolemesterlig af vor Opdragelse, hvad de vilde sige, det veed jeg udenad paa mine Fingre, og det vilde vist nok i et kort Begreb af den Tydske Vidtløftighed lyde omtrent saaledes: Donner und Blitz! die dumme Dänen! de bilder dem nu ordenlig ind, at de er et eget, oprindeligt Folk, der, ligesaavel som vi, har et Modersmaal for deres egen Mund, og en eiendommelig Synsmaade at udvikle og forsvare, da dog hele den lærde Verden veed, de er oprindelig Fæ, som vi, alle Mesteres Skolemestere, nu i hele tusind Aar, lige siden *Karl* den Stores og *Ludvig Tydskers* Tid, forgiæves har lært paa, fordi de haardnakket har holdt paa den platteste af alle plattydske Dialecter, og paa den naragtige Indbildning, at de store "evige Ideer" skulde bedømmes efter deres Forhold til det tossede, betydningsløse Hverdagsliv! Donner und Blitz! endnu engang, de er forlorne, Tydsklands Skygge vil knuse dem, hvis de ikke, saasnart denne grundige Udvikling og upartiske Fremstilling kommer dem for Øie, omvender sig til den *Tydske Høimodighed*, lader alle folkelige Griller fare og prise sig lykkelige, om de maaske endnu kan blive taalelige *Tydskere*, som vel ikke var med at opfinde Krudtet men kan dog lugte baade det og Lunten, og, som velafrettede Søhunde, faae Deel i det store *Germaniens* og den hellige Romersk-Keiserlige Over-Jægers *Verdensberømthed!*

Ja, det nytter ei at dølgge, nytter ei at smigre sig selv med falske Forhaabninger, dette er omtrent, hvad *Folk*, og det fornuftige, lærde, skarpsindige, stortalende og skrivesalige Folk i *Tydskland* vil sige, naar vi virkelig viser os hvad de kalder saa dumdristige, ogsaa i vort *Oplysnings-Væsen* at foretrække og begunstige det *Folkelige*, det ægte *Danske*, fremfor alt Andet, selv for det *Tydske*; thi det *Nittende Aarhundredes lærde Tydskere* tænker ingenlunde som det *Attendes*, at alt *Folkeligt* er |A:10 barnagtigt, og at *Engelskmændene* især er saa langt tilbage i |Gskv:216 sand Oplysning, fordi de forguder *Folke-Aanden* og vil slet ikke være *Verdens-|VU:428Borgere* (Kosmopoliter), nei, det *Nittende Aarhundredes lærde Tydskere* veed godt at fortælle os, at *Folkelighed* (Volksthümlichkeit) maa giennemtrænge alle et *Folks* Bestræbelser og Indretninger, naar det med Æren skal bære sit Navn og svare til det særegne guddommelige Kald, ethvert ægte Folk paa Jordens Kreds har faaet, saa naar de lærde *Tydskere* desuagtet nægter os Ret til det Samme, som de selv kalder deres og alle *Folkefærds* Pligt, da er det kun, fordi de nægter, at der er et *Dansk Folk* til, paastaaer, at al vor *Folke-Lighed* er kun et tomt *Skin* og en afmægtig *Skygge*. Ligesom nemlig alle de stormægtige *Tydske* Keisere i *Middelalderen* haardnakket paastod, at *Dan-Mark*, ligesom *Ucker-Mark* og hele

Mark-Brandenburg, og saa mange andre “Marker,” hørde oprindeligt til det *hellige Romerske Rige*, og var kun ved uheldige Tids-Omstændigheder (*injuria temporum*) skilt derfra, saaledes veed vi jo, at alle de stortalende *Tydske* Skribenter i det *Nittende Aarhundrede* ligesaa haardnakket paastaaer, at baade *Sønder* og *Nørre-Jylland* (hele den Cimbriske Halvø) hører naturlig og nødvendig til *Germanien* og *Tydskland*, og er deres Fæderneland aldeles *uundværlige* til den *Tydske* Folke-Krafts fuldstændige Udvikling og Forklaring, og at de saakaldte *Danske Øer*, som i og for sig selv er slet ingen Ting, maae nødvendig gaae med i Kiøbet og indlemmes i det *Tydske Forbund*. Hvad der nu, efter *Tydskerne*s Paastand, giælder verdslig, politisk og borgerlig om *Danmark*, det giælder, efter deres i egen Indbildning ufeilbare Fornuft, endnu langt klarere aandelig, sproglig og videnskabelig, saa i *denne* Henseende har *Tydskland* den soleklareste “*historiske Ret*” til at eie os Danske med Hud og Haar, da vort saakaldte *Danske Sprog* aabenbar kun er en plat, forvildet og forvirret *Mundart* (Dialect) af det store *Tydsklands* verdensberømte *Modersmaal*, og det desuden er vitterligt, at vi *Danske* var raa, umenneskelige Barbarer, til vi fik *Christendommen* og de |A:11 første Spirer til Cultur fra *Tydskland*, og at vi ved *Reformationen* ei var aandelig mægtige til meer end *slavisk* at efterligne |Gskv:217 *Tydskerne*, og at vi siden i hele *trehundrede* Aar ei heller *videnskabelig* har været *mægtige* til mere, men naar vi prøvede paa at gaae vor egen Vei, kun har gjort latterlige Dumheder.

See, denne *høitydske* Paastand paa en *grundig* Lehns-Herlighed og Over-Eiendomsret over *Danmark* i alle Henseender, har vel altid været kiendelig nok, men er ved den *Slesvig-Holstenske* Bevægelse blevet, hvad man maa kalde: *Alle vitterligt*, og det var latterligt at tænke, at paa en Tid, da *alle* Folkefærd daglig blive *sig selv* klarere |VU:429 bevidst, med alle deres ældgamle Krav og Anskuelser, og med hele deres oprindelige Tilbøielighed og Modbydelighed (*Sympathier* og *Antipathier*), at paa en saadan Tid, *Tydskerne*, det *selvkiæreste* og mest *selvbevidste* af alle Folk, skulde opgive deres *naturlige* Anskuelse af Forholdet mellem *Tydske* og *Dansk*, som ovenikiøbet er saa *sandsynlig*, har saameget *Skin* af *Sandhed*, at selv mangfoldige *Danske*, baade fordum og nu, har troet at maatte *igrunden* lade den giælde, skøndt *Selv-Følelsen* eller *Selvopholdelses-Driften* forbød dem at indrømme *Alt*, hvad deraf sluttelig maatte følge.

Derpaa maa altsaa det *Danske Folk* være fattet og belavet, at naar vi i *Oplysnings-Væsenet* vover at gaae vor egen naturlige, folkelige Vei, da vil *Folk i Tydskland* endnu skringe langt høiere paa, at det er baade dumt, utaknemmeligt og utaaleligt, end de har skreget over, at vi turde paastaae, *Sønder-Jylland* hører *Danmark* til, og at vi turde vove at indføre *Danske Præster* og *Danske Bøger*

der, hvor man hidtil i *Kirke* og *Skole* kun hørde *Tydsk*, vove begge Dele under det jammerlige Paaskud, at Folket *taler Dansk*, som om det havde meer at betyde, hvad den *Slesvigske* end hvad den *Holstenske* eller den *Pommerske* eller selv den *Bøhmiske Almue* snakker til Hverdags-Brug, naar dog *Cultur-Sproget*, *Aands-Tungemaal* er *Høitydsk*. Og skal vi desuagtet med en god Samvittighed og med den nødvendige Frimodighed kunne gaae **|A:12**vort Skud og lade *Tydsk* snakke, da maae vi føle os sikkre paa, at vi har *Ret*, og derfor, med Guds Hjelp, ogsaa *Magt* dertil, naar vi kun holder sammen, og denne *Sikkerhed*, som kun en *Dansk Høiskole* kan give *Folket*, den **|Gskv:218**kan og bør jeg, som for længe siden er slumpet til at faae den, her lyse op for mine Landsmænd, som *Hittegoods*, jeg veed, de har tabt, og vil derfor ingenlunde tilegne mig som et Rov, men skiænke til den *Danske Høiskole*, og det saameget hellere, som denne *folkelige Sikkerhed* paa at vi baade har Lov og Magt til at være, som Vorherre har *skabt* os, og er Hans Hjelp visse, naar vi *skikke* os derefter, denne *Sikkerhed* bliver netop mere værd, jo *Flere* der har den *tilfælles*.

Altsaa, jeg tør *forsikkre* alle Dannemænd og Dannekvinder om, at de langtfra at være enten forvildede, udartede eller forklædte *Tydskere*, udgjør, trods deres ringe Antal og beskedne Væsen, saa ægte og oprindeligt, saa eiendommeligt og velbegavet et *Folk*, som der nu findes Noget paa Jordens Kreds, saa det *Danske Folk* har alle de samme naturlige *Pligter* og *Rettigheder*, som *Tydskerne*, eller hvilketsomhelst andet Folk, altsaa først og fremmerst *den Forpligtelse*, til det Yderste **|VU:430**at forsvare hver Straasbred af sit egenlige *Fæderneland* og hver Lyd af sit virkelige *Modersmaal* mod Alle og Enhver, og *den Rettighed* at udvikle sig, regieres og oplyses paa *sin egen Viis* og paa *sit eget Modersmaal*, begge Dele, fordi, som der staaer i den *Danske Rimkrønike*: “*Frihed* er bedre end noget Guld,” og fordi *al Erfaring* viser, hvad der igrunden følger af sig selv, at det har *ingen Art* med al den *saakaldte* Udvikling, Oplysning og Dannelselse, som har *Naturen*, altsaa paa *Dansk* netop “*Arten*” imod sig.

Det maa derfor findes saa *sandsynligt*, have saameget *Skin* af Sandhed, som det vil, saa er det dog *langt fra Sandheden*, enten at vi *Danske* oprindeligt, i Forhold til *Tydskerne*, skulde have været et raat, barbarisk Folk, eller at vi, *ved at efterligne Tydskerne*, skulde have faaet al den Smule virkelig Oplysning og Dannelselse, vi besidde, da Efterligningen af *Tydskerne* **|A:13**vertimod er den største Daarlighed, vi har begaaet. Selv i Henseende til hvad *Hænderne* kan gjøre, veed man saaledes nok, at Efterligningen bliver daarlig, naar *Handelaget* fattes, og kommer vi til *Munden* med andet end Mad og Drikke, da seer vi **|Gskv:219**strax, at naar den mundtlige Efterligning er bedst, er den dog kun god til at *lee ad*, og bedre kan det umulig gaae, naar den ene *Hjerne* vil efterabe den Anden; men naar man vil

see Efterabelsen i hele sin Latterlighed, da skal man netop see en ægte *Dansker*, der i Et og Alt vil efterligne en *Tydsker*. Naar nemlig det mest hvilende Folk vil efterligne det mest Vandrende, det mest blødmundede Folk efterligne det mest Haardmundede, et af de fredeligste Folk efterligne et af de Stridbareste, det udentvivel *allerjævreste* Folk efterligne et saare *Høitrvænde*, et af de skiøreste Folke-Hoveder efterligne det mest *Haarkløvende*, med eet Ord: det *mest* historisk-poetiske og *mindst* grammatikalsk-mathematiske Folk i Alt efterligne det *mindst* historisk-poetiske og *mest* grammatikalsk-mathematiske Folk, vi kiender, see, da er Efterabelsens Daarlighed unægtelig paa de høie Nagler.

Forsaavidt er al vor Fortræd da virkelig, som Ordsproget siger, *Tydsks*, thi vor blinde og naturligviis jammerlige Efterligning af alt Tydsks har ikke blot bragt os i Rygte for at være gruelige Grødhoveder, men har ogsaa gjort os det umueligt at gjendrive Rygtet, ved at vise, *hvad vi er*; men vil man see, hvad Forskiel der er paa slavisk Efterligning og menneskelig Benyttelse af Forgængernes Erfaring, da er det dog ogsaa kiendeligt i Maaden, hvorpaa det *Danske Hjerter* tilegnede sig baade *Christendommen* og den *Lutherske Reformation*, der Begge kom til os |VU:431| fra *Tydskland*, men opfattedes ligefuldt paa *Dansk* og bar Frugter, som Tydskerne fattes.

Hvad nu især vor Efterligning af den saakaldte *Classiske* Oplysning, Dannelse og Videnskabelighed angaaer, som er det Eneste, Tydskerne med Skin af Ret kan beraabe sig paa, naar de kalder os Dummerhoveder, som med vore egne tossede Indfald fordærver hvad vi efterligner, da tjener til Oplysning, at denne “Boglige Konst” eller *Papirs-Oplysning*, Dannelse og Videnskabelig |A:14|hed, har, ligesom *Papisteriet* og den *sorte Død*, egenlig hjemme i *Italien*, og hjem søgte derfra hele *Europa*, saa det er ingen Skam, men en stor Lykke at være Stympere *deri*, naar |Gskv:220| man blot ikke med Flid har fusket paa Mesterskab i Efterligning af *Don Quixote*, som indbildte sig, han kunde eftergiøre Alt hvad han havde læst i gamle Bøger og trøstede sig, naar det gik galt, med den *rene Ide*. Denne Skam har vi *Danske* nu vel ogsaa lidt af, men ogsaa kun meget lidt imod hvad *Tydskerne* har, som bogstavelig har læst sig ihjel, i den Tro, at den “Boglige Konst” enten var istand til at overvinde Døden, eller var dog mere værd end Livet i denne aldeles ucorrecte, tossede Verden. Deri kunde vi *Danske* nemlig slet ikke følge *Tydskerne*, da hvert Folk har sin Orm og *Bog-Ormen* var slet *ikke vores*, men da vi dog maatte korse os over den *Tydske Lærdom* af Bøger om alle muelige og umuelige Ting, og vilde nødig have den Skam, at *Tydskerne* skulde kalde os *Dummerhoveder*, saa hittede vi paa det Fif, eller lærde det maaskee af *Chineserne*, at *lade*, som vi læste al Verdens Bøger og læste ikke endda, hvorved vi jo nok vidste, vi blev ikke sprænglærde, men

tænkte, vi baade kunde hytte vort eget Skind og faae Skin af at stikke de Tydske Professorer, om ikke i Høiden eller Dybden saa dog i Bredden og Tykkelsen. Kort sagt: vi indrettede i al Stilhed to *Examener*, som *Tydskerne* aldrig havde drømt om (*Examen Artium* og *Examen Philosophicum*), hvor der baade blev skrevet og tildels snakket Latin, gjort Regnskab selv for de fineste grammatikalske og prosodiske Egenheder i hele *tre døde Sprog*, efterhaanden ogsaa i et Par Levende, og saa i Mængde opregnet selv de største Ubetydeligheder af *hele Verdens Historie og Geographie*, med de allersværeste Opgaver i *Mathematiken*, hvortil føiedes fuldfærdige Lærebygninger i *Astronomien, Physiken, den Theoretiske og den Praktiske Philosophi*, med den allernøiagtigste Fortælling om hvad alle de største Tænkere havde tænkt, og hvori de tænkte fejl, og hvad de allerlærdeste Folk havde glemmt. Naar man betænker, at vi *Danske*, til at gjøre disse Konst-Stykker, tage disse to *mageløse* [|VU:432](#)Examener, stillede ikke mindre end et til to hundrede Mand [|A:15](#)hvert evige Aar, og det i *Syttenaars-Alderen*, eller saa omtrent, da vil Ingen nægte, det var et *glimrende Skuespil*, naar det gik glat, [|Gskv:221](#)og saae jo ud for al Verden, som om vi *Danske* var sande Hexemestere, og havde slugt al Verdens Viisdom, før vi endnu havde meer end Dun paa Hagen, og skøndt det jo var *Giøgleri* det Hele, saa var det dog igrunden en meget *vittig Parodi* paa hele det *Classiske Uvæsen* og hele den *Tydske Videnskabelighed*.

Nu maatte vi *Danske* vist nok give meget til, at denne vittige Parodi kun havde været indført i *Peer Paars* og *Holbergs Komedier*, og ei med latterligt Alvor gennemført i Skolen hos os fra Slægt til Slægt, saa man om En af vore studeerte Folk næsten aldrig turde spørge: hvad har han *lagt sig efter* og lært? *hvad kan* han, hvad *duer* han til? men kun: *hvad har han til sin Examen*: første, anden og tredie Gang? men naar galt skulde være, var det dog, i mine Tanker, meget klogere af de *Danske* at betragte og behandle hele den *Classiske* Lærdom og Papirs-Videnskabeligheden som en *Børne-Leg*, og, naar det kneb, som en *Børne-Sygd*om, der blev taaleligere, jo tidligere man fik den, end det var af *Tydskerne* at betragte det samme tomme, aandløse og livløse Uvæsen som en Velfærds og Saligheds Sag.

Naar man nemlig anseer det for Høiden af menneskelig Oplysning, Viisdom og Lyksalighed, at have alt tidlig slugt utallige Bøger af et eller andet Slags, og siden at tygge Drøv paa dem, til man dør, da er det vist nok klogt: ∴ hensigtsmæssigt at gjøre, som *Tydskerne* har gjort, lade *Skole-Drengene* læse omtrent hvad de vil, naar de bare læser, og kun opmuntre dem til, saa snart som muligt, at *vælge* det Blæk-Hav, de efterhaanden vil udtømme, og havde vi *Danske* havt samme *Livs-Anskuelse* som *Tydskerne*, da vilde det vist nok været yderlig dumt ∴ uhensigtsmæssigt, som vi har gjort, at slaae alle vore Skole-Dreng, vilde og tamme, over een Læst, skiære

alle Hoveder: opvakte Hoveder, Kiød-Hoveder, Kaal-Hoveder, Regne-Hoveder, Rokke-Hoveder og Heste-Hoveder over een Kam, og i *Syttenaars-Alderen* lade dem, saavidt mueligt, alle sige Et og det Samme om hvad der skal |A:16staae i al Verdens Bøger om alle muelige Ting; thi det maatte i Regelen føre til, at Ingen af |Gskv:222dem vidste Besked med Noget af Alt, hvad de sagde, og havde tabt Lysten til at lære det. Nu var imidlertid den *Danske Livs-Anskuelse* fra Arildstid den, som især Sællandsfaren tidt dristig har vedkiendt sig, naar han kom ind i Præstens Studerekammer, slog Hæn|VU:433derne sammen og sagde: det var dog en farlig Hob Bøger at sidde og bryde sit Hoved med! og naar vore Fædre nu engang fattedes Mod til at sige alle de *Tydske Professorer* det Samme lige i Øinene, da veed jeg virkelig ikke, de kunne giøre noget Klogere end at lade deres Børn lege *Skolemester-Legen*, saa længe og saa bagvendt, at de nødvendig maatte blive kiede og lede ad den, saa det kun blev en sjelden Undtagelse, at Danske Folk, naar de kom til Skiels-Alder, enten læste eller grublede sig ihjel. Derfor blev det ogsaa Skik i Danmark, og er saa endnu, at naar En af vore Bekiendtere har taget sine Examener, da lykønsker vi ham, ingenlunde med hvad han har lært, som vi godt veed, han skal ikke løbe langt med, men vi lykønsker ham med at have *overstaaet* de lærde Børne-Sygdomme, ligesom *Kopper*, *Mæslinger* og *Kighoste*, og vil han ikke endelig være lærd *Skolemester* af Profession, da raader vi ham i al Oprigtighed til at lægge al *Examens-Stadsen* paa Hylden og lægge sig efter noget, som man kan have *Nytte* og *Fornøielse* af i *Livet*. *Hvad* det er, man kan have *Nytte* og *Fornøielse* af i *Livet*, det er vel ogsaa vi Danske tit uenige om, men naar vi ikke er forgjorte i Latin-Skolen, er vi dog alle enige om, det er *ikke* det *sprænglærde Væsen*, som i vore Øine er yderst kiedsommeligt og duer til ingen Ting, undtagen engang imellem til *stiv Stads*. Jeg er derfor ganske vis paa, at vore Fædre vilde smidsket i Skjægget ligesaavel som En af os, hvis en ret stortalende *Høitydsker* havde udviklet for dem, at vel kunde det være slemt nok med al den Hovedpine, Forstoppelse, Vrantenhed, Stiverlighed, Kiedsommelighed, og Keitethed til alt andet i Verden end at vende Blad, skiære Penne og give Handtager, som kun alt for ofte var de nærmeste Følger af det sprænglærde Væsen, men at "*Ideen*," hvoraf det udsprang, var dog *guddommelig* og alle |A:17muelige Offere værd, da det al|Gskv:223drig kunde feile, at naar *Alvidenheds-Ideen* ret var blevet nagelfast, og havde, nærmest gennem *Tydske* Bøger, faaet alle muelige Tanker i sin Magt, man jo da enten blev *Vorherre* selv, eller var dog ligesaa klog som han, og kunde *følgelig*, hvad Øieblik man vilde, skabe hele Verden og hele Erfaringen om *efter sit Hoved*.

Alt dette siger jeg imidlertid ikke engang for at drille *Tydskerne*, skiondt de godt kunde have fortjent det af os, og endnu

langt mindre for at sætte Sminke paa vor Efterligning af dem, der, ligesom vore fleste *Oversættelser* af Tydske Bøger, er aldeles hovedløs, men kun for at vise, at det *Danske* Hoved har ikke mindste Skam af sin Uduelighed [|VU:434](#) til *Tydske* Lærdom, og ligesaa lidt af sin drøie Spas dermed, saa det er kun Skade, at Spasen har været os saa kostbar, at bryde vi ikke snart af, da spiller vi bestemt Bankerot.

Der er nemlig neppe Nogen, der troligere har gennemført den *Danske* Anskuelse af det sprænglærde Væsen og er sluppet taaleligere derfra end jeg, thi ligefra jeg først tog *Donat* og *Aurora* i Haand, til jeg tog Theologisk Attestats med *bedste Character*, har jeg betragtet og, saavidt mueligt, behandlet det Hele som en Børne-Leg, og naar jeg nødtes til at tage det alvorligere, som en Børne-Sygdom, jeg ønskede overstaaet, jo før, jo heller, for at lægge mig efter hvad jeg havde Lyst til, som især var det *Danske* i alle Maader; men desuagtet vilde jeg give meget til, at jeg ikke havde spildt mine Dreng-Aar paa (i en Lignelse) at smyge Hjul, vende Mølle og skyde Hovedløg, med eet Ord: paa den *Latinske Skolemester-Leg*, der bogstavelig svarer til hvad vi *Danske Landsbybørn* kaldte saa, naar vi tændte Ild i et Stykke Papir, blæste Luen ud og smækkede saa til den ene Gnist efter den Anden; thi det kaldte vi at slaae *Skolebørnene* og tilsidst *Skolemesteren* selv ihjel.

Naar man nemlig slipper *allerbedst* fra den forvovne *Dreng-Spas* med Oldtidens Hoved-Sprog og Mester-Værker, og igrunden med *Skyggerne* af Alt hvad der er Høit og Dybt, Stort og Klogt i *Aandens* Verden, slipper derfra uden *Sløvhed* [|A:18](#) for alt [|Gskv:224](#) Aandeligt, uden den barnagtige Indbildning at have i Grammatiken fundet “de Viser Steen,” og uden Foragt for sit eget *Modersmaal*, sin Folke-Art og sine *ustuderte* Landsmænd, som idel *Raahed* og *Barbari*, saa har man dog *spildt* de deilige Aar, hvori man kunde og skulde blevet fortrolig med *Menneske-Livet* og *Modersmaalet* og med den af Livets daglige Sysler, man især havde Lyst og Leilighed til, og saa har man dog tilsat saamange af *Livs-Kræfterne*, at det er et stort Spørgsmaal, om man har beholdt Nok igjen for, saavidt muligt, at indhente det *Forsømte* og blive en dygtig, virksom Dannemand i nogensomhelst anden Stilling end “*Skolemesterens*,” der dog allermindst i Danmark kunde rumme eller føde os alle, om vi end alle kunde attraae og udfylde den. Jeg havde saaledes fra Barnsbeen afgjort Lyst, vel ogsaa Kald til at prøve, *hvorvidt* Bogorme-Væsenet til Nød lod sig forlige med den *Danske* Natur og forene med et taalelig virksomt *Menneske-Liv*, men *den* Lyst og *det* Kald havde f. Ex. *ikke* en *Eneste* af *mine* Skole-Kammerader, og dog føler jeg daglig, at til en større, i Livet rask indgribende Virksomhed havde selv jeg, efter den farlige Spas, ei duet synderlig, da man dog altid beholder en [|VU:435](#) vis Lyst til at lege med *Tanke-Ringe*, en vis gammelagtig *Træghed* til at handle,

og en slem Lyst til at *hegle*, der i det Hele gjør *Livet* surt, og allersurest, naar man seer Skaden og til ingen Nytte hegler først og sidst paa sig selv.

Vilde derfor Hr. *Dase* (den store *Tydske* Regnemester, som i denne Tid gjør alle *vore* Regnehoveder tilskamme) bare udregne for os, hvormegen "*Tid og Arbeidskraft*" de Danske, der slipper *bedst* fra det, spilder paa Skolemester-Legen til ingen Verdens Nytte, da troer jeg vist, vi lod den fare; thi vi vilde da allesammen strax see, at Skaden med de *Mange*, der sætter til *Alt* hvad de har, og Skaden med de ikke faa *Examens-Heste*, der vel allerlettest gaae Sygen igjennem, men staaer siden, som stædige Heste, alt *Menneskeligt* iveien, den Skade er, selv for Hr. *Dase*, uberegnelig.

Uagtet derfor den *Danske* Parodi paa den saakaldte Clas|A:19si|Gskv:225ske og virkelig Høitydske Oplysning, Dannelse og Videnskabelighed, først vilde blive *fuldstændig*, naar ikke blot, som nu, alle *vore* tilkommende *Præster, Dommere, Læger o.s.v.*, men ogsaa *vore* tilkommende *Jorddrotter, Kjøbmænd, Skippere, Handværksmænd*, og saavidt muligt *hele Folket*, ogsaa det smukke *Kiøn*, legede *Skolemester-Legen* og glimrede, slæbde af eller faldt igjennem ved Examen, saa være det dog langt fra mig at tilraade den alt for kostelige Spas, især da jeg ikke har mindste Haab om, at man saa igjen paa en Studs kunde afrette *Bøgerne, Tavlerne* og *Skolemesterne* til at gjøre *hele Folkets* Gierning, som Folket selv, efter *Skolemester-Legen* og *Examens-Stadsen*, naturligviis hverken vilde have Lyst eller Kræfter til. Var jeg en *Høitydsker*, da vilde jeg vel see stolt ned paa denne *grove* Indvending, under den i Ideen om *Tydske* Almeen-Oplysning aldeles *nødvendige Forudsætning*, at naar hele Folket er blevet, om *ikke* ligesaa *dueligt* til boglig Konst, saa dog *ligesaa udueligt* til alt Andet, som En af os, paa *samme Tid*, i samme Øieblik, uden nogen *Irsk* Vinter imellem, vil ogsaa de storartede *Maskiner* være blevet *saa fuldkomne*, at de ikke blot, baade til Lands og Vands, kan gjøre alt det *grove, materielle* Arbeide, man endnu bruger *Folk* til, men kan ogsaa baade *giøre, betale, vedligeholde* og *skiotte* sig selv, saa alle Folk vil have gode Stunder til at læse og skrive og regne og gjennemgruble og gjennemhegle Alt i Himlen og paa Jorden, til de blive saa kloge, at de kan skabe de nye Himle og den ny |VU:436Jord, hvor kun *Tydskheden* boer i sin Herres Glæde. Da jeg derimod er en *jævn Dansker*, som knap, mens jeg læste til *Examen*, kunde drømme saa høitravende, saa gruer jeg virkelig ved Tanken om al denne Herlighed, dels fordi jeg tænker, at det fuldkomne Maskineri bliver ikke færdigt, før der ogsaa flyver os stegte Duer i Munden, dels fordi jeg føler godt, at selv jeg kunde ikke holde ud at læse og skrive og regne, gruble og hegle, Dag ud og Dag ind, uden at kiede mig ihjel inden Aaret var omme, og endelig, fordi jeg klarlig seer, at bliver mine *Danske* Landsmænd ikke salige, før de bliver *Tydskere*, saa

bliver de det i Evighed aldrig.

|A:20 |Gskv:226

Jeg veed jo nok, at, til stor Forskrækkelse for alle dem herinde, som Skyhaarene endnu ikke er blæst af, vil *Tydskerne* sige, at vi *kan ikke* holde op med Skolemester-Legen og Examens-Stadsen uden strax at blotte, hvilke *Fæ* vi er; thi da de Fleste af mine Landsmænd ikke har andet Begreb om Oplysning, Dannelse og Videnskabelighed, end hvad de har faaet paa anden eller tredie Haand af *Latinske* og *Tydsk* Bøger, saa slutter de meget lovfast og regelret, at naar man afskaffede Skolemester-Legen og Examens-Stadsen, da vilde man snart kunne tælle de *Danskere*, som vilde pløie Bøgerne og dyrke Videnskaberne paa *Tydsk* for *deres egen* Skyld, saa, naar hele Folket dog, saavidt mueligt, skal blive oplyst og videnskabeligt *paa Tydsk*, saa maa man bide i det sure Æble, og istedenfor at afskaffe Skolemester-Legen og Examens-Stadsen, ved *Real-Skoler* efterhaanden udvide begge Dele til *hele Folket*.

Her staaer vi, og nu giælder det, om vi vil gaae tilgrunde for at *Tydskerne* ikke skal sige, hvad de altid har sagt ¹, og har allermeest Grund til at sige, naar *Skinnet* af *Tydskhed* er det *Høieste*, vi tør stræbe efter: at vi er *Fæ*, eller om vi kan og tør skyde Livet op i os og baade tænke og sige: ja, det er en følgelig Sag, at skulde vi komme til at ligne *Tydskerne*, uden forsaavidt vi ogsaa har Næsen mellem begge Øinene, da maatte vi først gaae ud af vort gode Skind, og vel sagde *Ræven*: det er kun en *Overgang* at blive flaaet, men at lade sig slaae saavel som at slaae sig selv ihjel, det er dog immer det *Sidste*, **|VU:437** man gjør, saa det vil vi betænke os paa, og: blæse med det *Tydsk!* naar vi bare kan beholde det *Danske!*

Er der endnu saamegen *levende Danskhed* i os, da, men ogsaa kun da, staaer vi til Redning, og saasnart vi i *Oplysnings-Væsenet* begynder at seile vor egen Sø, da lærer vi blandt andet **|Gskv:227** paa Timen, at det kun er *Tydskere* og *Chinesere*, som kalder **|A:21** andre Folk *Fæ*, fordi der er et *andet Omløb* i deres Hoved, og da er vi paa den rette Vei til at vise, at det *Danske* Folke-Hoved er et meget godt Hoved, ligesom vort *Modersmaal* er et meget godt Sprog og *Danmark* et meget godt Fæderneland, naturligviis Altsammen i *sit* Slags, men dog aldrig saa smaat, at der jo *imellem* kommer Noget ud af det, som selv de *Fremmede* kalder *Stort*.

Og hermed troer jeg ikke alene, at det *Danske* Folk, naar det bliver sig selv bevidst, vil nøies, men jeg veed, at selv det største og rigest begavede Folk paa Jordkloden *maa nøies* med at blive hvad det har *naturligt* Anlæg til, nøies med at forstaae hvad deres *Modersmaal* kan udtrykke, og nøies til Hverdagsbrug med hvad der i Fædernelandet kaldes stort og godt, saa en *folkelig Oplysning* og Dannelse er allevegne det *Høieste*, der kan blive *almindelig*, medens Spotten og Skaden følges ad, naar man arbejder paa at *synes* klogere end man er. *Sande* Videnskabsmænd, som kan oversee

deres *Forgængere* og bære deres *Efterfølgere* paa Skuldrene, de voxer ikke op som Paddehatte i noget Land under Solen, og alle de *saakaldte videnskabelige Eftersnakkere, Efterskrivere og Eftergiørere* og intet andet, er til ingen Nytte, og, naar deres Navn bliver Legio, en Landeplage, medens *den* saakaldte *Oplysning*, hvorved enhver *lille Person* lærer at betragte *sig selv*, sine Tanker, sin Ære, sin Fordeel, sin Fornøielse, som Middelpunkten, hvorom Alt, saavidt mueligt, skal dreie sig, den udklækker lutter Tossier, Tyve, Skielmer og Tyranner, saa *den* Oplysning maa ethvert *Folk* og ethvert *Rige*, som *vil bestaae*, dog vel vogte sig for med Flid at udbrede.

Gid det derfor kun maatte falde os paa Sinde og gaae os til Hjerter, hvad *Folk*, og fremfor Alt, hvad *Danske Folk*, Fædrenes og vores Efterslægt, vil sige om hundrede Aar, naar vi nu endelig slaaer en Streg over alle Betæneligheder og lægger Haand paa Værket, det store Værk og den gode Gierning, at skaffe vort ældgamle, deilige *Fæderneland* og vort jævne, klare, liflige *Modersmaal* et *Folk* paany, der *tør* vise, det elsker dem |Gskv:218over alt Andet paa Jorden, *kan* vise, de er al den Kiærlig|VU:438hed værd, det |A:22 *Danske Folk* gennem utallige Slægter, vel ei altid i Lys, men dog altid i Løn, har baaret til dem, og *vil* vise, de er forsvarlige mod alle Voldsmænd, som ei vil lade *Folk* have Fred og lade *Hver beholde Sit!* Ja, gid en god Engel, det *Danske Folks Engel* fra Arildstid, som, menneskelig talt, var meget god, vilde hviske til alle de Hjerter, som endnu iløn slaae varmt for *Danmark* og alt *ægte Dansk*, hvad *det Folk*, som er Kiød af vort Kiød og Been af vore Been, *vil sige* om hundrede Aar, naar vi overvinde vor Træghed, vor Sky for Skrald, vor barnagtige Beundring af den *uægteste* Glimmer under Solen “en glimrende Examen,” og vor ligesaa barnagtige Frygt for at blive latterlige i *deres* Øine, som altid har leet ad os, naar vi overvinde disse vore gamle Lyder *blot saavidt*, at Efterslægten kan aflægge dem og gennemskue deres Fordærvlighed!

Vel nytter det ikke synderligt, at jeg her skriver op hvad jeg er sikker paa, vor *Danske* Efterslægt i saa Fald vil sige, men det skader dog endnu mindre, og det er ikke værdt at spare paa Pen eller Papir, thi det har vi Nok af.

Naar nemlig *dette Folk*, som vi dog allerhelst vil huskes af og som, naar vi opretter en *ægte Dansk* Høiskole, bestemt heller *aldrig* glemmer os, taler med hinanden om *Danmark* i deres Oldefædres Tid, da vil de sige: ja, det var jo vist nok forunderligt, hvorledes de gode *Dannemænd*, der dog, ligesaavel som vi, førde “Løver i deres Skjold” og “ingen Abekatte” og følge vist varmere end vi, hvad “Hjerterne” har at betyde, hvorledes de desuagtet, og det saalænge, kunde være slagne med Blindhed for *Modersmaal, Fæderneland* og alt deres Eget, saa de nær havde glemte hvad de selv hedd og forhærdede i *Skolen* deres Hjerter mod deres egne uskyldige og

umyndige Børn, som de dog ellers gjerne gik i Ilden for! Det var jo forskrækkeligt, men, Gud skee Lov! deres *gamle Kiærlighed* til “Bølgen blaa” og “den grønne Lund”, til det Raske, det Levende, det Fri, det Spillende, især “med Guldterning”, det Jævne, det Sande, det Nænsomme og Fredegode, den gamle Kiærlighed rustede |Gskv:229 dog ikke, den blussede dog op i rette Tid og gik da, som altid var dens Viis, igjennem |A:23 lukte Dørre, gik *hele Folket* til Hjerte, og tændte i et Øieblik den *Danske Oplysning*, der snart, som Soelskin om Morgenens, udbredte sig over hele *Fædernelandet*, den mageløs milde, vederkvægende, opmuntrende og frugtbare Oplysning, som vi og vore Børn nu fryde os ved “som Fugl ved Dag hin klare,” den *Danske Oplysning*, som alle følgende Slægter skal velsigne Fæd|VU:439rene for i deres Grav, og som selv *Tydskerne* maae beundre, skøndt de paastaaer, at det gaaer til med *Hexeri*, som den Tydske Videnskab snart vil opdage, fordømme og blotte i hele sin Afskyelighed.

Ja, det vil bestemt vore *Danske Efterkommere* blandt andet sige, naar vi, ved en ægte *Dansk Høiskole*, gjør det mueligt, at vore Efterkommere om hundrede Aar endnu kan *føle, tænke og tale Dansk*, hvad derimod, efter min Overbeviisning, vilde være aldeles umueligt, hvis vi blot en Menneske-Alder endnu *beholdt og udvidede* vort aldeles *udanske og unaturlige*, ligesaa hovedløse som hjerteløse Skolevæsen, med al deraf flydende Hjertekulde, Hjerne-Forstoppelse, Hjerne-Betændelse, Sløvhed, Dorskhed, Trællesind, Glimmersyge og al folkelig og menneskelig Elendighed.

Men naar nu ogsaa alt Dette er sandt, og vilde paa en ægte *Dansk Høiskole* blive soleklart for alle *Dannemænd*; er der da virkelig nogen Udsigt til, at en *saadan Høiskole* vil komme istand, og er det ikke langt rimeligere, at det enten vil gaae i Staa med hvad *Majestæten* har befalet at oprette i *Sorø*, eller at det vil blive Noget af samme Tønde, som vi alt har for meget af, og at *Danmark*, dets lille Folk, svage Rige og ringeagtede Sprog, vil gaae tilgrunde, hvad saa en enkelt Mand siger eller skriver derom; og er der nogen Klogskab i, at en gammel Mand sætter enten sin Mund eller sin Haand mod en rivende Strøm, hvis mindste Konst er at slaae ham omkuld, og som, allenfalds, naar han, idag eller imorgen, falder af sig selv, vil spottende henrulle over hans Grav og udslette hans Minde!

Dette klinger unægtelig meget fornuftigt, men man kan |Gskv:230 ogsaa være vis paa, at saa dybe Tanker behøver man ikke at blive gammel i Aandens Verden for at faae, behøver man ingen Kæmpe at være for at veie og finde for lette, hvor det ei alene giælder om |A:24 at bruge sine sidste Dage til det Bedste, de duer til, men ogsaa om at gjøre sit Bedste, hvor lidt det end er, til Redningen af det *Folk*, det *Fæderneland* og *Modersmaal*, man har elsket fra Barnsbeen, er udsprunget af og sammenvokset med, har blusset for

og frydet sig ved til Issen blev graa, og er kommet til en Grad af Klarhed over, der ei efterlader mindste Tvivl om, at med *Danskheden* forgik Noget af det Ædleste, det Bedste og Elskeligste, som Gud har skabt paa Jorden, og som derfor igrunden altid kan stole paa *Lykken*, og forgaaer ikke, med mindre den i Fortvivlelse opgiver eller i Raseri omkommer sig selv. *Endnu* sover det Danske Folk og drømmer, at den hellige Grav er vel forvaret, at baade *Folk* og *Rige*, |VU:440| *Fæderneland* og *Modersmaal* kan godt bestaae, uden at Nogen oplukker sin Mund eller løfter en Finger for dem, ja, bestaae, trods alle de Munde, der gale, og alle de Næver, der knytte sig imod dem, thi jeg er vis paa, at *vaagner* kun Folket og seer, hvorom det giælder, og hvad Fare der er paafærde, da vil det ikke spare sit Hjerteblood end sige noget Andet for at redde gamle *Danmark*, og at da er det reddet, da vil det blive reddet, saavist som Mennesket er paa Jorden og Gud er i Himlen! Jeg veed det jo nok, at det har holdt haardt, før det *Kongelig Danske* Ord slap ud, at midt i *Sælland*, som allerede gamle *Saxo* kaldte *Danmarks Perle* og *Rigets Midte*, i *Sorø*, hvor *Danmarks høiadelige Redningsmand* fra *Tydskere* og *Slaver*, Biskop *Axel*, hviler, og har en høirøstet *Sjæle-Messe* tilgode hos os alle, at *der* skal reise sig en *Høiskole* for *Alt* hvad der kan sætte det *Danske Modersmaal*, Folk og *Fæderneland* i deres rette Lys og kaste al mulig *Glands derpaa*, og jeg maatte baade være meget yngre og meget mindre bekiendt med den *Danske Natur* og *Historie*, end jeg er, hvis jeg ikke vidste, at det vil endnu holde langt haardere, før en saadan ægte *Dansk Høiskole* virkelig reiser sig og viser Verden, af hvad |Gskv:23| Rod vi *Danske* randt, og at *Æblet* triller aldrig saa langt, det smager jo ad Roden; jeg veed det meget godt, at var det Første et *halvt* Mirakel, da vil det Andet være et *heelt*, og Ingen af os er nuomstunder saa stærke i Troen, at vi jo fri|A:25|stes til at tvivle om langt mindre Hemmeligheder end det *Danske Hjerte* og *Danmarks Lykke*. Desuagtet har jeg baade i det *Nærværende* og i det *Forbigangne* seet saamange tydelige *Beviser* paa begge Deles underlige Dybde, at jeg kan og maa affærdige alle Tvivl om deres Varighed til Enden med det Tørre: *det vil Tiden vise*, og det er dog vel endnu i *vore* Øine en *Prøve* værd, ei blot, om den saakaldte “*Danske Dumhed*” er andet end en af *Tydskerne* “*ewige Ideen*” som maa være glad, den kan leve af Luften, men om *Danmark* endnu har et *Folk* og de *Danske* et *Fæderneland*, som er værd at nævne, eller om begge Dele, skjøndt de blev ældgamle med *Æren*, dog virkelig nu er nedsunkne til en saadan Ubetydelighed, at det ikke engang lønner Umagen at lægge sig paa Kundskab om dem og udfinde, om de helst skal kaldes et Germanisk eller Skandinavisk *Paahæng!* Man har baade for *Spøg* og for *Alvor* kaldt mig *Propheten*, og jeg har allerede seet Saameget, baade Godt og Ondt, af hvad jeg talde tidlig om og maatte lade mig udlee for, øiensynlig dukke op, at det var dog alt for *unaturligt*, om jeg *tænkde*, at hvad

der allertidligst og allerstadigst svævede for mig og allerdybest bevægede mig: det lille *Danske Folks* Opreisning og |VU:441|Oplysning i Fædrenes Aand efter Mødrenes Hjerte, og det lille *Danmarks* Opblomstring til “deiligst Vang og Vænge, lukt med Bølgen blaa,” det skulde være idel Tant og Umueligheders Umuelighed, *blot fordi* det var saa utydske, saa pæredanske, saa uskyldigt, saa ønskeligt, saa glædeligt, *eller fordi* det *Danske Folk*, *hvoraf* jeg udsprang, *hvori* jeg følte mig rodfæstet, *hvis* Modersmaal var mit Livsprog, *hvis* Historie var min Guldgrube, *hvis* Kæmpeviser var min Lyst, *hvis* Ordsprog var Sjælen i min Vittighed, *dette Folk* var mig igrunden mere fremmed end selv Tydskeren og Romeren var Nogen af os!!

Man seer paa Timen, jeg maatte være alle Dummerhoveders |Gskv:232|Oldermand for at vrædle saa forskrækkelig, og selv de stærkeste Tvivlere paa denne Side Slesvig-Holsten, som svæver i Luften, altsaa paa hele Jorden, maae da finde det ligesaa nødvendigt som naturligt, at jeg holder paa min *Danske Spaadom* med begge |A:26|Hænder, og anseer *Kongebrevet* paa en *Dansk Høiskole i Sorø*, vistnok ikke for Spaadommens Opfyldelse, men dog for et sikkert Tegn paa, at den nu, det gaae glat eller holde haardt, gaae i Bakker eller i Huulveie, med det Første vil gaae i Opfyldelse. Naar der nu reiser sig en *Dansk Høiskole*, der kan og vil svare til sit Navn, da vil vist nok netop de, der med Hænder og Fødder har sat sig imod Oprettelsen, skoggerlee over at Nogen kan vente enten Ondt eller Godt af saa aldeles ubetydelig og latterlig en Ting; men ligesom jeg troer, at den *Danske Høiskole* desuagtet vil reise sig, saaledes skal jeg høre meget rolig paa Latteren, thi har jeg vovet det saakaldte *Danske Dummerhoved* paa min *egen Hals*, uden at *Dødbiderne* gjorde det nogen Skade, da kan jeg sagtens vove det paa *Folkets Hals*, der i sig selv dog har en vis Uforkrænkelighed, saalænge ingen fremmed Magt har “Hals og Haand” over *Danmark*.

De af mine Landsmænd, som vil læse det Følgende og være billige, maae da forsaa vidt kunne og ville sætte sig i mit Sted, at de husker, det *forudsættes* her, baade, at en ægte *Dansk Høiskole* er en meget *god* og nødvendig Ting, og at den *virkelig* kommer istand, saa det er kun Spørgsmaalet, *hvorvidt* og *hvorledes* den kan blive et Lys til Gavn og Glæde for hele *Danmarks Folk* og Rige, der, ligesom alle andre Folk og Riger, er *sig selv nærmest*, og kan, selv efter den allerstrængeste Lov, ei være forpligtet til at elske *Næsten* eller Noget af Alt hvad der *huer Næsten*, *høiere* end sig selv. Vel veed jeg, at efter den Tankegang, vi alle er afrettede til, maatte vi komme til den Slutning, at ethvert Folk og ethvert Rige, selv Guds Folk og Guds Rige, altsaa |VU:442|ogsaa det *Danske*, skulde opoffre sig for hvad det har behaget de gamle *Romere* og de nye *Latinere* at kalde Humanitet, Oplysning, classisk Dannelse og Videnskabelighed; |Gskv:233|men jeg har det Haab, at *Naturen* hos mange *Danske*

Latinere, ligesom hos mig, dog omsider vil gaae over *Optugtelsen*, saa de føle og bekjende, at *naar* det *Danske Folk* og *Rige* skulde *forgaae* til Ære for den *Romerske Humanitet*, da gik det ligesaavel *menneskelig*, som folkelig, *over Skrævet*, saa da |A:27kunde Ingen fortænke det *Danske Folk* i, at det sagde til den *Romerske Humanitet*, som *Jyden* til den galante *Franskmand* (der havde nødt ham til, saalænge mueligt, at skaffe *Viin* og *Hvedebrød* og satte ham nu *Kniven* paa *Struben*), nei, skal jeg døe som et *Bæst* alligevel, saa skal du dog skee en *Ulykke!* Paa den anden *Side* tør jeg ogsaa love for, at *naar* den *Romerske Humanitet* blot nogenlunde vil holde sig i *Skindet*, og ikke forhindre dem, der nu engang hverken kan eller vil være *Andet* end *Danske Folk*, fra at komme saa vidt paa *Dansk* og med deres *Danske Hoved*, som de kan, da vil den fremdeles, som hidtil, faae al *Grund* til at berømme den *Danske Giæstmildhed* og aldrig her opleve den store *Ydmygelse*, som den galante *Franskmand* maatte døie, da *Jyden* bukkede begge *Ender* sammen paa ham og puttede ham ned i *Hakkelse-Tønden*. Jo *Danskere* nemlig *Folkets Tankegang* bliver, des billigere vil man finde den, og des lettere vil det flyde fra alle *Sider*, at saamange *Hoveder*, saamange *Sinde*, og saamange *Pølser*, dobbelt saa mange *Pinde*, og at det er ganske godt, at *Somme* har *Lyst* til *Et* og *Somme* til *et Andet*, for derved bliver al *Mad* spist og alle *Piger* gifte, og *naar* hver tager *Sit*, kan Ingen klage, uden *Fanden*, som faaer ingen *Ting*, og han er ikke værd at ynke!

Den *Danske Giæstmildhed*, som med *Rette* var berømt fra *Hedenold*, bestaaer nemlig ingenlunde i at lade *Huset saaledes* staae aabent for alle *Reisende*, som man meget bedre kan mellem *Fjeldene* end paa *Sletten*, men deri, at lade *Huset* staae *saaledes* aabent, som ingen anden *Steds* paa *Jorden*; eller reent ud sagt: at have et *aabent Hjerte* og et *aabent Hoved for alt Menneskeligt*, saa i *Danmark* behøver man aldrig at frygte for, at noget *Taaleligt* end sige noget *Godt* skal blive *udelukt*, men tvertimod kun at frygte for, at der skal myldre *saameget* |Gskv:234Fremmed af alle *Slags* ind, at vi, for at rette os efter alle *Giæsterne*, bliver *os selv fremmede*. Denne det *Danske Folks* aabne *Sands* for alt *Menneskeligt*, som *Tydskerne* vel kalde *Sandsesløshed* eller *Mangel* paa *Selvfølelse*, *Egenhed*, fast *Præg* o.s.v. |VU:443kan naturligviis, ja maa nødvendig i *ulykkelige*, *aandløse Tidsrum*, |A:28synes ligere en aaben *Sands* for *Abespil*, men *naar* *Folket*, ved *Hjælp* af en *Dansk Høiskole*, bliver *sig* *aandelig* og *hjertelig bevidst*, da skal man med *Forundring* see, at intet *Folk* har *dybere Følelse* af den *himmelhøie Forskiel* mellem *Mennesket* og *Abekatten* end netop det *Danske*, saa alle *Misgrebene* i den *Henseende* *udsprang* af en *unaturlig Øineforblindelse*. Derimod vil al *menneskelig Dygtighed* med særdeles *Velbehag* see, at der er dog een *Plet* paa *Jorden*, hvor et lille *opvakt* og *elskværdigt Folk*, langtfra at være *forgabet* i *sit Eget*, gierne *modtager*,

paaskiønner, berømmer og, saa vidt mueligt, tilegner sig alt det saakaldte Fremmede, som dog er *menneskeligt*, og vil derfor ingenlunde udrydde eller undertrykke det *Folkelige*, men kun udfylde hvad *Danskheden* med Flid holder aabent, for ei at gaae Glip ad det Almeen-Menneskelige, hvori naturligviis alt Folkeligt omsider skal finde sit Maal og sin Forklaring. *Tydskerne* vil sagtens ikke, kan maaskee heller ikke forstaae dette, da de længe er gaet ud fra den Forudsætning, at *Tydskhed* og *Almeen-Menneskelighed* kun var to Navne paa et og samme *Begreb*, og de stive *Latinere* kan aldeles umulig rime det med deres *Classiske* eller *Romerske* Humanitet, der ogsaa skal være Eet med det Almeen-Menneskelige, skiondt denne selvgjorte Almeen-Menneskelighed *udelukker* ikke blot det *Danske* og alt det *Nordiske*, men ligesaavel det *Tydske*, det *Engelske*, det *Ebraiske*, det *Indiske*, kort sagt alt *det* Menneskelige, der ikke kunde rummes og støbes selv i det *Romerske* Kar; men jeg er ganske vis paa, at det *Danske Folk* baade kan og vil forstaae det, naar det blot paa en *Dansk Høiskole* faaer Leilighed dertil, thi jeg har hverken grebet denne Betragtning af Luften, eller lært den af *Tydskerne*, men fundet den i *Danmarks Historie* og i mit eget *Danske Hoved*, saa det kan aldrig |Gskv:235feile, at jo enhver Dannemand, der elsker *Fædrene* fremfor alle andre *Folkefærd*, og foretrækker til eget Brug *det Hoved*, han er født med, for alle andre Hoveder paa Jorden, vil finde samme Betragtning i sit Fædernelands Historie og i sit eget *Danske Hoved*.

1

Selv i *Knud den Stores* Dage kaldte *Ditmar* af Merseburg, som er *Tydskerne*s Kilde-Skribent i den *Danske Historie*, os “skidne Hunde” som skambeed den hellige Faders velsignede Børn, og han ligner *Knud* paa den *Engelske Throne* ved “*Basilisken*” i *Afrikas Sandørk!*

|A:29 |VU:444

Den Danske Høiskole.

Jeg behøver vel ikke at bede Læseren om, for et Øieblik at glemme Alt hvad jeg før har skrevet om denne Sag, thi rimeligviis har han enten aldrig læst det eller dog, uden at vente paa min Anmodning, af egen Drift glemte det for længe siden, som Noget, der allenfalds aldrig blev til Noget, fordi det havde al Verden imod sig; men desuagtet vil jeg dog bede den enkelte Læser, som mulig har læst og husker Noget af “*Firkløveret*” eller “*Skolen for Livet*” eller “*Bøn og Begreb om en Dansk Høiskole*”, at gjøre ligesom jeg: slaae en Streg derover indtil videre, da det nu ikke længer giælder om at overtale

Regiering eller *Landsmænd* til et saadant Foretagende, eller om at afvæbne dets Modstandere, men giælder kun om at vise, *hvorledes* den *Danske Høiskole*, hvis Oprettelse *Majestæten* landsfaderlig har besluttet og kongelig har befalet, kan blive en virkelig ny, mageløs god *Indretning* til *Folkets* og *Rigets* sande Gavn, altsaa til *fælles Bedste* for alle ægte Dannemænd, fra Ham paa Thronen til ham i Hytten. Om nemlig slet ingen af os saakaldte *Videnskabsmænd*, eller hele og halve Skolemestere, Bogmagere, Bladskrivere og fremforalt Heglemestere eller Kritikere og Recensenter, ved Talen om en *Høiskole* tænkte paa Andet end *Bøger* og *boglig Konst*, paa os selv og hvad der kunde ligne os; saa maa dog Hans *Danske Majestæt*, som opretter en *folkelig Høiskole*, aaben for *Alle*, nødvendig *især* tænke paa *Folkets* og *Rigets* Tarv i det Hele, thi det er dog visselig ikke i *Danmark*, man trænger til *flere* saakaldte *Studenter*, ikke heller er det Tiden, da nogen veltænkende og forstandig Øv|Gskv:236righed kan ønske sig *flere* Recensenter og Hovmestere end den har og er vis paa at faae for ingen Ting. Allermindst kan da Hans *Danske Majestæt* ønske, saavidt mueligt, at faae et heelt Folk af *saakaldte* Videnskabsmænd, Hovmestere og Recensenter at regiere over, thi selv om Billedet af en "*Lærd Republik*" istedenfor et *folkeligt Kongerige*, var langt mere tillokkende end det enten svævede for *Holberg* eller kan speile sig i noget *levende Øie*, saa var eller blev en saadan |A:30 lærd Republik dog aldrig et fredeligt, varigt, blomstrende og lykkeligt *Dansk Kongerige*, som dog nødvendig maa være, hvad Hans *Danske Majestæt* baade først og sidst har for Øie, og vil, ved en *Dansk Høiskoles* Oprettelse, saavidt mueligt frembringe, sikre og befæste. Var der nu ikke hos Folket og i Fædernelandet naturligt |VU:445Anlæg og naturlige Hjæpekilder til et saadant *Kongeriges* Opkomst og Varighed, da vilde ingen Høiskole og ingen Indretning, hvor viis og klog den end var, frembringe det; thi *Folke-Oplysning* og *Folke-Dannelse* er vel en *stor Konst*, om hvis muelige *Storværk* de Fleste endnu ikke har mindste Begreb, men enhver *Konst*, undtagen *Krigs-Konsten*, der gaaer ud paa at *nedbryde* og *ødelægge*, maa, for at lykkes, komme *Naturen* til Hjælp og vente langt mere af den end af sig selv, saa kun fordi jeg veed, at den *Danske Folke-Natur* er saare dyb og rig og frugtbar, netop i den Forstand, som Kongen og alle Kongerigets sande, oplyste Venner maae ønske, kun derfor lykønsker jeg *Majestæten* og *Danmark* til Oprettelsen af den *Danske Høiskole*, men naturligviis ogsaa kun med det Forord, at den virkelig bliver *Dansk*, altsaa i ingen Henseende vil undertrykke, omskabe eller forvandle den *Danske Folke-Natur*, men i alle Maader, saa vidt og saa godt som mueligt, komme *den til Hjælp*, saa den vinder baade Kraft og Mod, Lys og Leilighed til, efter sine egne Natur-Love, at bevæge, udvikle, udfolde og klare sig.

Hertil er det ingenlunde *Nok*, skøndt det dertil er nødvendigt, at man paa den Danske Høiskole *især* stræber at gjøre *Folkets Ungdom* bekjendt med “*Fædernelandets* Sprog, Historie, Statistik, Statsforfatning, Lovgivning, administrative og |Gskv:237| kommunale Forhold”, thi det *kunde* lettelig skee paa saa stiv, død og kiedsommelig, eller dog paa saa *udansk* en Maade, at Høiskolen enten blev en tom Skygge eller en stor Landeplage, og saavel af Skygger som af Plager kan vi allenfalds faae *Nok*, uden at oprette Høiskoler for dem.

Paa enhver *folkelig Høiskole*, som skulde svare til sit Navn, eller ogsaa kun være værd at oprette, selv om den laae |A:31| midt i *Tydskland*, maatte man da betragte *Folket* og *Fædernelandet* ikke fra Lærdommens eller Lærestolens, men fra Livets og det *Folke-Livets* Side, saa man levende satte sig ind i dets Midte, med alle dets naturlige Betingelser, forskellige Stillinger, Krav og Virksomheder, og saae da efter, *hvad* det er for et Bekjendtskab med *Fædernelandet* og alt dets Tilhørende, som baade er *mueligt* og *ønskeligt, gavnligt* og *glædeligt* for alle dem, der igrunnen *elske* *Fædernelandet* og er begavede, som Folk er flest. Kun da vilde man være vis paa, baade at tiltale *Folket* i det Hele, naar man talde levende derom paa dets eget *Modersmaal*, og, enten det blev et flygtigt eller varigt Indtryk, man gjorde, dog altid at gjøre det fra den rette Side til *Folkets* og *Rigets* Bedste.

Det er nemlig vel uundgaaeligt ved enhver *folkelig Høiskole*, at den |VU:446| vil blive Nogle til en Anstøds-Steen, idet de, af allehaande Grunde, faae Lyst til en saakaldt *videnskabelig Bane*, som de enten slet ikke duer til, eller maae dog findes overflødige paa, medens de til langt større Gavn og Glæde for dem selv og det Hele kunde fortsat den Bane, de i Opvæksten havde betraadt, men just derfor maa Høiskolens Virksomhed, langt fra at begunstige disse i Regelen halsbrækkende og altid farlige Spring, af al Magt modarbeide dem. Det er derfor en af *Grundfeilene* ved vort saakaldte *Real-Skolevæsen*, at det begunstiger *videnskabeligt Fuskeri* paa alle gavnlige Syslers Bekostning, og det vilde være *Nok*, om det end ikke havde den anden Grundfeil: at ville, ligesom Latinskolen, forvandle *Børn* til *vise* Oldinger, saa ingen af disse Feil maa en Høiskole have, naar den skal virke ei til Skade, men til Gavn, paa hvilken |Gskv:238| somhelst Plet af Jord, thi allevegne har man mere end *Nok* af videnskabelige Stympere og gammelagtige, vrantne, kiedsommelige Dreng, og faaer daglig *flere*, selv naar man gjør Alt for at blive dem kvit, saa man maa dog endelig holde op selv at mynte dem i Mængden.

Det, man derfor ved enhver *folkelig Høiskole* maatte ønske, var, at alle de Ungersvende, som kom der, allerede kjendte en *Syssel i Livet*, som de havde Lyst og Leilighed til, og hvad |A:32| Høiskolen allenfalds maa arbeide paa, er, at Enhver kan vende tilbage til sin

Dont med forhøiet Lyst, med klaret Blik over de menneskelige og borgerlige Forhold, især i *hans Fæderneland*, og med oplivet glædelig Følelse af det *folkelige Fællesskab*, der gjør delagtig i alt det Store og Gode, der hidtil blev og herefter skal udrettes af Folket, man tilhører.

Saaledes allevegne, og da i vore Dage allevegne Faren for indvortes *Opløsning*, tiltagende *Splid*, voxende *Misfornøielse* med sin Lodd og Stilling i Livet, er iøinefaldende, saa vil *folkelige Høiskoler*, beregnede paa fremfor Alt at oplive og styrke den ligesaa forædlende og opløftende, som beroligende Folke-Følelse og Fædernelands-Kiærlighed, baade være nødvendige og stifte Nytte, men neppe nogensteds saameget som i *Danmark*, hvor det *ældgamle* folkelige Fællesskab og den *overordenlige* Fædernelands-Kiærlighed er *Folkelivets* eneste men ogsaa grunddybe, vi vil haabe, udtømmelige *Livs-Kilder*, som vi selv i Forblindelse har tilstoppet og maae da, saasnart vore Øine oplades, haste med at aabne, og, saavidt mueligt, henlede i alle Retninger til Rigets yderste Grændser baade i Tiden og i Rummet. Hertil kommer endnu, at selv kun saameget *videnskabeligt* Tilsnit, som maaskee endog vilde være [|VU:447](#)nødvendigt i *Tydskland*, vilde i *Danmark* være nok til at kyse Folk fra Høiskolen, medens paa den anden Side al Fortsættelse af *Skolemester-Legen*, der virkelig har noget Fristende *for os*, netop paa den Danske Høiskole vilde giøre ubodelig Skade.

Dette vil Altsammen blive tydeligere, naar vi Stykke for Stykke betragter hvad Kongebrevet om den Danske Høiskole [|Gskv:239](#)nævner, og Skikkelsen, det maa have for at passe i den *Danske* Folkelighed og være den gavnlig under alle Omstændigheder, da vi ellers i vore Skoler kun alt for meget lægger an paa hvad, om det end gavnede nogle Enkelte, maatte skade langt flere, altsaa giøre langt mere Skade end Gavn.

Fædernelandets Sprog er det Første, *Majestæten* nævner, og det med Rette, baade fordi *Modersmaalet* i al menneskelig Uddannelse, lige til den allerhøieste, har en afgjørende [|A:33](#)Vigtighed, og fordi dette ingensteds i hele den saakaldte dannede Verden har længe været saa miskiendt, som hos os; thi skjøndt man hverken i *Tydskland*, *Engeland*, *Frankrig* eller *Italien* skatter *Modersmaalet* for hvad det i *Menneske-Livet* er værdt, saa har dog dels Folkenes naturlige *Egenkiærlighed*, dels deres *Talrighed* og andre Omstændigheder forbudt dem saaledes at forsømme, nedværdige og, saavidt mueligt, *aflægge* *Modersmaalet*, som vi længe har gjort, da vi ret med Flid korsfæstede det i vore Skoler, og lod det komme derpaa an, om det havde Kraft til at opstaae fra de Døde, da det ellers maatte være dødt og magtesløst hos alle vore *studerte Folk*, altsaa hos hele Folkets *Lærere* og *Ledere*. Ja, jeg maa her gjentage, hvad jeg saa tit har sagt at saalangt som *Verdens-Historien* rækker, skal man ikke finde Mage til den

Behandling, vort *Danske Modersmaal* har lidt i vor saakaldte *videnskabelige Tid*, og det, vel at mærke, ikke af et fremmed, ubarmhjertigt Folk, der tyrannisk beherskede os, men *af os selv*, ligesom forhexede, saa det er et stort Vidunder, at det *Danske Modersmaal* ikke er nedsunket, udartet, henvisnet til en saadan Mødingurt som *Tydskerne* paastaae, det er; men det trænger nu ogsaa høilig til den allerkiærligste og omhyggeligste Pleie, hvis ikke dette vort ældgamle *Stamtræ*, trods enkelte frodige Topskud, skal daglig mere døe hen og gaae ud.

Jeg veed det nok, at saadan Tale om *Modersmaalet* er endnu Mange af de Lærde hos os til Forargelse, og det kan ei anderledes være, naar de selv er Stympere i Modersmaalet og mener naturligviis, at de netop *derfor* eller dog *desuagtet* er store Lys |Gskv:240i Landet, men i andre Lande |VU:448veed de Lærde dog godt, baade at de er tilovers, naar de ikke kan Landets Sprog med de *Bedste*, og at et *Folks Modersmaal* er det *levende* Udtryk for Dets hele *Eiendommelighed*, saa Alt hvad man kalder *Originalitet* hos et Folks største Lys, har ogsaa sin *Livsrod i Modersmaalet*. Derfor er det *Folkelivet* fra Øverst til Nederst, der staaer paa Spil, naar et *Folks Modersmaal* ringeagtes, undertrykkes og nedværdiges til kun at bruges om |A:34Haandgribeligheder og Hverdagsting, misbruges kun i de Lærdes Skole, som hos os, til at slæbe *fremmede*, især *døde* Sprog ind, og hudflettes bestandig, fordi det tager saa klodset paa de fremmede Finheder. Den nødvendige Følge heraf er nemlig, at snart Faa eller Ingen enten *mundtlig* eller *skriftlig* veed at bruge sit *Modersmaal*, uden som en mat Skygge af et fremmed Sprog, og da er Modersmaalet aandelig dødt og begravet, og gaaer kun igien som en fordømt Sjæl, og at vort *Danske Modersmaal*, hvis det ikke vidunderlig reddes, meget snart vil saaledes døe Døden, det har En af vore ædrueste Sproggranskere forudsagt, ligesaavel som jeg, og det maa enhver *Dansk*, som har Øren, daglig kunne overbevise sig selv om. Hvem af os veed det saaledes ikke, hvor yderst *sjelden* vi hører en Mand tale frit og *flydende* paa vort *Modersmaal* om noget *Usynligt* enten i Himlen eller paa Jorden, og at selv naar det flyder, ligner det sædvanlig langt mere Vand eller Blæk end Vin og Olie, og veed vi ikke fremdeles, at, som en Følge deraf, hører *Folke-Mængden* sjelden et Ord om noget *Usynligt*, som giver den levende Forestillinger eller gaaer den dybt til Hjerte, glemmer selv efterhaanden hele den *billedlige*, aandelige og hjertelige, Deel af sit Modersmaal, med sine gamle *Viser*, *Ordsprog* og *Mundhæld*, og synker ned til Fæet.

Jeg har nok hørt det, at ligesom *Harms* engang trøstede de *Danske Slesvigere*, som har *Tydske* Præster og Skolemestere, med, at *bag ved dem*, herinde, talde man dog deres Modersmaal baade i Kirke og Skole, saaledes skulde vi trøste os med, at *bag ved os*, i Sverrig, holdt man *Modersmaalet* anderledes i Ære, saa *der* holdt

det sig nok; men uden at tale om den ingen|Gskv:241|unde ubetydelige Forskiel mellem Svensk og Dansk *som Modersmaal*, vil jeg kun bede hver *Dannemand* betænke, om det engang kan tænkes mueligt, at vi *Danske, efterat* have pint vort Modersmaal ihjel her hjemme med *Latin, Tydsk* og i det Hele med et udansk, i alle Maader unaturligt, aandsfortærende *Skolevæsen*, at vi da |VU:449|paa een Gang skulde faae baade det *Hjertelag*, den *Aandskraft* og den *sunde* |A:35| *Forstand*, at søge i *Sverrig* hvad vi kvalde i *Danmark* og at opelske med Flid som en udenlandsk Plante hvad vi havde udryddet i vore egne Skove!

Nei, *Dannemænd!* *nu eller aldrig* maae vi tage vort *Modersmaal* til Naade igien, eller rettere, bitterlig angre vor unaturlige Forhærdelse imod det, som Børns mod den ømmeste Moder, og herefter alle vore Dage arbeide paa at gjøre godt igien hvad vi saa skammelig har forsømt og forbrudt, ellers er det *Danske Folk* og *Modersmaal* og *Fæderneland forlorne*. Endnu, troer jeg, det er Tid, men det er i saa Fald aabenbar den sidste Time, ja, det sidste Øieblik; endnu har vi en *Almue*, som taler *Dansk*, glemmer vel daglig meer den *aandelige* og *hjertelige* Deel af *Modersmaalet*, men har dog endnu *ikke* glemt *Alt*, forstaaer os dog endnu, naar vi kan tale nogenlunde *Dansk* til den, frydes endnu hjertelig ved ethvert ægte *Dansk Livudtryk*, der naturlig kan falde fra vor Mund, endnu er det mueligt, at *Almuen*, (det er paa Nordisk: *Al-Formuen*) kan blive ægte *Dansk* paany, og da er *Folket*, da er *Riget* reddet, om ogsaa den Nævefuld saakaldte *Oplyste* og *Dannede* var blevet for *Latinsk*, for *Tydsk*, for *Fransk*, for *Spansk* til at være jævne *Danske Folk*. Endnu er det mueligt, men stræber vi endnu længere med Flid hvad vi kalder at *trække Folket* op til os i vor luftige Tomhed, istedenfor at nedsænke os i Folkets *Livsfylde*, da er *Alt* uigienkaldelig tabt, og den *Danske Høiskole* vil da i alle Maader afgjøre Folkets og Rigets Skæbne.

Da nu *Modersmaalet* baade i sig selv er *Folkelivets* Sjæl, og er Tale-Strømmen, som enten forbinder os med eller adskiller os fra Folket, saa er Brugen, Behandlingen og Oplysningen af *Modersmaalet* paa den *Danske Høiskole* i alle Maader *Ho*|Gskv:242|*vedsagen*, saa forfeiles eller forfuskes den, da hjælper alt Andet igrunden slet ikke, men redder og reiser kun *Modersmaalet* sig, da staaer alt andet *Dansk* til Opreisning.

At man nu paa den *Danske Høiskole* kunde faae isinde at *pine* Ungdommen med *Dansk Grammatik* og *Stilemageri*, er det vel for galt at forudsætte, men da sligt *Galskab* endnu |A:36|sædvanlig her kaldes *Klogskab*, maa jeg dog bemærke, at af to onde Ting vilde det endda være den Mindste, thi gjorde Skolemesterne det saa *grovt*, da fik de snart Lov til at beholde Skolen for sig selv, men tog de det *finere*, og rympede blot Næse ad *Almue-Sproget*, medens de løftede *Bog-Sproget* til Skyerne, og gientog immer, hvilke Pokkers Karle

ogsaa Bønder |VU:450 og andre simple Folk kunde blive i en Hast, naar de i Ungdommen lærde sig til at *tale som en Bog* og huskede ordenlig de *fremmede Ord*, som alle dannede Folk bruger, fordi det *Høie* og det *Fine* slet ikke lader sig udtrykke paa *Dansk*, gjorde Skolemesterne det, da gjorde de en stor Ulykke, thi da fremskyndte de uberegnelig Modersmaalets og Folkets Undergang.

Men, om man ogsaa tog sig vel i Agt for alt Sligt paa den *Danske Høiskole*, saa var dermed *Intet vundet*, thi man var jo dog allersikkrest paa, at den *Danske Høiskole ingen Skade* gjorde, naar man slet ikke oprettede den, saa naar man opretter den, er det for at gjøre *Gavn*, og *saameget Gavn*, som de bedste og flittigste Bestræbelser umuelig kan gjøre uden ved Hjælp af en saadan Høiskole, hvor man kan samle alt det *Folkeligste*, alt det *Danskeste*, der endnu er Liv i, og sætte det i en levende Vexel-Virkning, der maa frembringe et Værk, som svarer til alle de Kræfter, Folkelivet endnu har tilbage, altsaa, efter min Regning, et *Dansk Vidunder* og *Storværk*.

Det følger nemlig af sig selv, at i et *levende* Skolevæsen har *Forskrifterne*, som i det *døde* Skolevæsen agtes for Alt, lidet eller intet at betyde, saa den *Danske Høiskoles* velgiørende Indflydelse beroer derpaa, at den faaer *levende Dannemænd*, som kan deres *Modersmaal* og elsker deres *Fæderneland*, til Ledere og Lærere, thi da vil *Kiernen* af den *Danske Ungdom* i alle |Gskv:243 Stillinger og fra alle Sider drages til dem, og der vil fødes en "indbyrdes Underviisning" som og en "fælles Glæde" over Alt hvad der er *Dansk*, som man da ikke behøver med Flid at udbrede, thi de vil udbrede sig selv med den opvaagnede og oplyste Ungdom over hele Riget.

At nu *Bøgerne* og det *Boglige* desuagtet, især i Begyn|A:37delsen, vil komme til at spille en langt større og fornemmere Rolle end de, som Stumknegte, skulde, hvor man maatte kalde det en Landeplage, om *Mængden* af Tilhørerne "forfaldt til Læsning," det kan jeg umuelig overse, som, trods al min Ærgrelse over *Papirsvæsenet*, dog selv hænger i *Bøgerne* baade tidlig og silde; men Hovedsagen er her ikke det meer eller mindre Vrange, der løber med, men det *Rette*, som maa rammes, og naar det kun er Høiskolens *levende* Grundsætning, at *Modersmaalet* har ikke hjemme enten i de Lærdes Pande eller selv i de bedste Skrivers Penne, men i *Folke-Munde*, og at det er *her*, ikke hist, *Modersmaalet* kan og skal *leve* og vandre og virke, udtrykke og udbrede *Dansk Fædernelands-Kiærlighed*, Oplysning, Munterhed og Glæ|VU:45de, og derved baade redde og reise Folket og Riget; see, da har vi Spillet gaaende, da bliver det saa sikkert vundet, som der endnu er et lille *Dansk Folk* i Landet, og det maae dog vel alle *Dannemænd* troe, der er, saalænge de ikke *nødes* til at *see*, de er selv den sidste Levning, som skal tage det *Danske Modersmaal* og

Fæderneland med sig i Graven. Det har vist nok længe seet ud til, at vi skulde det, vi Graahoveder, som endnu har blusset op, har, uden at være Kiællinger, grædt, og har stridt en fortvivlet Strid med al Verden til vor aandelige Moders, vort *Modersmaals Ære* og, om det var mueligt, Redning fra Døden, Opreisning i Fædernelandet; men jeg i det mindste har aldrig villet, aldrig kunnet troe, det skulde gaae *Danmark* saa ilde, jeg har altid haabet, at før vort Timeglas var heelt udrundet, vilde og maatte der i *Danmark* opvoxe en *Ungdom*, der langtfra at bede os Skaldepander, jo før, jo heller, reise til Helvede med vor kiedsommelige *Danskhed*, vilde holde paa os, det længste mueligt, for at Intet skulde |Gskv:244| gaae tabt af alt det *Danske*, der, efter det store Skibbrud, dog endnu reddede sig hos os, i Hjerter, i Hjerne og paa Tunge. Og jeg troer, *den* Ungdom er nu opvoxet, det er mig et sikkert Varsel, at *Kongen* af *Danmark*, som altid har kunnet føle paa sig, hvad Folket trængde *mest* til, nu har befalet Oprettelsen af en *Høiskole*, hvor Fædernelandets Sprog, det *Danske Moders* |A:38| *maal*, staaer øverst i alle Maader, saa, hvor slet det end kan see ud med Skolens virkelige Oprettelse og især med *Modersmaalets Skikkelse* paa den, saa vil, saa maa jeg dog haabe, det vil finde, det vil føie sig vidunderligt, saa det Bedste skeer, som kan skee i *Danmark*, og det veed jeg, er *meget godt*.

Naturligviis er det vore *Kæmpeviser*, vore *Ordsprog* og *Mundhæld*, med alle de *Danske* "Lignelser", Livudtryk og uskyldige Skielmerier, saavidt vi enten har dem i vor Magt, eller kan opdage dem i Krogene, disse Modersmaalets Liggendefæ, der frem for Alt skal optages, afstøves, bringes paa Bane og ret af Hjertet ønskes Lykke paa Reisen, thi ene derved kan Folket igien faae Lyst til sit Modersmaal, Øre og Agtelse for det, Magt over det og Gavn af det, og da nu *Viserne* kun *levende* kan optages og bringes paa Bane i *Sang*, saa er virkelige *Danske Sangere* de *Danske Sproghjelpere*, *Høiskolen* allermindst kan undvære, thi faaer den kun *dem*, da er der godt begyndt og halv fuldendt, og fik den ikke *dem*, da blev det Hele, hvor godt saa for Resten, dog trevent og sygeligt.

Om gode *Danske Bøger*, som vi har eller kan faae, og som Folkets |VU:452| Ungdom jo dog maatte giøres opmærksom paa, vil der, uden min Anbefaling, blive talt mere end Nok paa *Høiskolen*, saa derom maa jeg kun indskærpe, at det har slet ingen Nød, naar det *Danske Folk* faaer Ørenlyd og *Munden* paa Gang, at de jo selv spørger om Penne, som "fremme deres Vilje," men man kan giøre megen Skade baade ved at kyse *Danske Folk* med mange *Bøger* og ved at bruge Sporer, hvor ingen behøves. I vore Dage behøver man saaledes aldrig at opmuntre Folk til at læse *Morskabs-Bøger*, thi det gjør jo selv de, der ingen Ting gider, og *Kundskabs-Bøger*, naar de ikke kan læses som *Mor*|Gskv:245| *skabs-Bøger*, skal man heller advare Folket for, da de i Regelen kun har Skade af dem, kan og skal *ikke arbeide* i Aanden, men kun vederkvæges, opmuntres og

forlystes af Aanden. Kunde Folket faae tilbage Alt hvad de har tabt, ligesom de mistede det, uden selv at vide det, da var det deres eget Bedste, thi Fattigfolk skulde aldrig tælle deres Penge, |A:39 og selv de Rige er lykkeligst, naar de kan lade det være, saa hvem der endnu halvveis kan komme sovende til det, skal vi paa ingen Maade banke op, og hvem der er hensovet, kan Ingen af os opvække.

Jeg kan nok tænke, dette seer ud som Mesopotamisk for endeel Læsere, der har gaaet i den Skole, hvor de, der aldrig blev Eiere af ti Bøger eller to Tanker, dog skulde pines til at lære *Navnene* udenad paa Tusinde og Titusinde, og fik saa Sort paa Hvidt for, at de var *veloplyste* og *videnskabelig* dannede Mænd, men jeg kan forsikkre dem, det er dog ligesaa *ægte Dansk*, som “at sove sig til Lykken” og heller at sove end “slide for Intet.”

Fædernelandets Historie kommer i Kongebrevet med Rette lige ovenpaa Fædernelandets *Sprog*, thi paa den *Danske* Høiskole skal *Danmarks Krønike* naturligviis gaae glat paa *Modersmaalet*, men det vil sagtens holde haardt nok, inden den kommer ret i Gang, thi der er naturligviis mange Huller og Slag i Kong *Valdemars* Adelvei, som ikke blev gjort ved i *sexhundredede* Aar, og er dog den eneste, hvorpaa *Folket* kan følge os. Det er nemlig naragtigt nok, naar man vil gjøre grundige, kritiske *Oldgranskere* af *alle* de smaa *Latinere*, der sjelden kommer saavidt, at de veed, hvad det er “at granske” enten i Gammelt eller Nyt, men at ville gjøre et *heelt Folk*, selv om det var det Tydske, til *Oldgranskere*, det var dog alt for dumt, og at berøve et heelt Folk, selv det *Danske*, sin Skat af Oldsagn, og give dem *Oldgranskernes* Vilderede isteden, det var aabenbar et Bytte, gjort paa Bedrag, som vi maatte skamme os ved.

|VU:453

Sagen er kortelig den, at for *Folket* er *Fædernelandets Krønike* hverken meer eller mindre end “*Fædrenes Eftermæle*” |Gskv:246altsaa den levende Fortælling, fra Mund til Mund og fra Slægt til Slægt, om det Mærkværdigste, der tildrog sig i og med Fædernelandet, og ligesom Dybden af et Folks Fædnelands-Kiærlighed lader sig maale i den levende Strøm af Fædrenes Eftermæle, saaledes har ogsaa Begge Flod og Ebbe tilfælles.

|A:40

Nu seer vi af den *Danmarks Krønike*, som Saxo skrev for *sexhundredede* Aar siden, i Valdemar Seiers Dage, at vore *Danske Stamfædre* havde saa rigt og lysteligt et Eftermæle, som Nogen, thi at Saxo især skrev ud af *Folkemunde*, det har han ikke blot forsikkert os, men vi kan selv føle, at det Meste er Kiød af vort Kiød og Been af vore Been, saa det er en stor Ulykke og Bedrøvelse, at den gamle Strøm holdt op at flyde. Ligesom det nemlig vidner om at *Fædnelands-Kiærligheden* kølnedes, saaledes blev det Aarsag til at den hentørredes, men kunde vi bringe *Eftermælets* Strøm til at flyde naturlig paany, da vilde det ogsaa være en sand Lykke og

Glæde, og jeg er vis paa, det vil findes mueligt i *Danmark*, langt over hvad Nogen skulde tænke, naar blot *Enkelte* af os har saamegen Varme for Fædrene, at deres Eftermæle, som kom frossent til os, kan giennem os komme flydende tilbage til Folket. I min Ungdom tænkte jeg, at det kunde skee blot ved at oversætte *Saxos Latin* nogenlunde *folkelig* paa *Dansk*, men skiøndt det vist ikke var af Veien, saa var det dog saa langt fra Maalet, som Pennen er fra Munden, og man veed dog vel, der kan være gaaet mange liflige Ord igiennem en Pen, uden at Folk dog faaer andet end en sur Smag i Munden ved at suge paa den. Det lærde Erfaringen mig ogsaa snart, og da faldt min Tanke paa en *Dansk Høiskole*, hvor man kunde give Folk det ligesaa varmt, som man selv havde det, og jeg tør nok vædde, at kunde jeg paa en Saadan talt med den Danske Ungdom om deres Fædre i de *trediv*e Aar, jeg har tænkt derpaa, da vilde det nu see meget bedre ud i *Danmark* ikke blot med *Fædrenes Eftermæle*, men med alt *Dansk*, end det gjør. Det skulde nu imidlertid ikke saa være, og jeg troer, det kan Altsammen blive godt endnu, naar |Gskv:247vi skynder os lidt, og slaaer en Streg over alle Betæneligheder, som kun skæmmer Talen og spilder Tiden, fortæller Folket rask Alt hvad der huer os af *Danmarks Krønike*, og lader hænge ved hvad der kan, lade hver nyde, som han nemmer.

|A:41

Dette er imidlertid for *Heglehoveder*, som vi studerte Folk kun meer og mindre Allesammen er, langtfra at være saa let gjort som sagt, thi vi vilde gjerne have hele vor *ældste* Historie saa reen som "heglet |VU:454Smør," før vi lod den gaae glat over vore pæne Læber, og skiøndt de klogeste af os seer, det er umueligt, og er en stor Forraadelse, i grunden et stygt Bedrag, om vi giver *Folket* vore koldsindige Betragtninger *over* *Danmarks gamle Historie istedenfor* den varme Strøm af Stamfædrenes Eftermæle, saa staaer vi dog sædvanlig raadville, og hvad der staaer, det gaaer ikke, og hvem der staaer stille hvert Øieblik, han kommer ikke vidt.

Her er en *Knude*, som Ingen af os kan løse, og som det er Galskab at overhugge, saa det eneste Kloge er at lade den hvile, og kun lyse til over hele Riget, at hvilken *Dannemand*, der kan løse denne Knude, skal have en stor Belønning og "Kongens Datter af Engeland."

Dog, skal Danske Folk forstaae, hvad jeg egenlig mener, faaer jeg vel gaae lige til Meningen og sige, det gaaer os Danskere med vor gamle *Krønike*, som den staaer at læse hos *Saxo*, i en Lignelse, ligesom med fattig "*Pær Eriksen*," der, da Hytten var nær ved at falde ned over ham, og han vilde hjælpe lidt paa den, hittede en umaadelig stor Skat, mest af *ældgamle Guldpenge*, som der stod noget paa, han slet ikke kunde læse, skiøndt han tog sine Brillen paa, og Moer *Ellen* ikke heller, skiøndt hun ellers var skrap nok til at læse i Bog, baade *Dansk* og *Latin*. Fattig Pær Eriksen gik længe og

grublede over, om han ogsaa turde beholde alle disse mange Penge, og hvad han saa skulde gjøre med dem, og om ingen af Delene kunde han blive enig med sig selv; men saa tilsidst blev Moer *Ellen* vred og sagde reent ud af Posen: Pær! du er jo dog et Dummerhoved med al din Studering, som jeg saa tit har sagt, for kan |Gskv:248du ikke nok begribe, at du skal *beholde* Pengene og hverken lade *Jøder* eller *Græker* narre dig dem fra, og det er *Hovedsagen*, for Pengene æder ikke Brød, og kommer nok til Nytte, om ikke for os, saa for vore stakkels umyndige Børn, og du har jo fortalt mig |A:42saa tit, at Hytten har været i din Slægt fra umindelige Tider, og at hist oppe paa Banken stod dine Forfædres Herregaard, som er revet ned i Fiendetid, saa alt hvad vi kan hitte i Hytten, det er Guds og vort eget. *Sølvet* vil vi bruge til at faae Hytten bygt op og til Alt hvad vi ellers behøver, mens vi lever, og alle *Guldpenge*, dem gjemmer jeg til *Børnene*, og naar *Søren* kommer hjem, som er til Søes og har seet meget, faaer vi kanskee bedre Oplysning om hvad de duer til, og bryd du dig aldrig om, *hvad Folk siger*, for de giver os ikke noget, naar vi Intet har, og vil de ikke troe, du har hittet Skatten paa dit Eget, saa siig kun du: da har jeg dog ikke stjaalet den fra jer, og hvad kommer det jer ved, om |VU:455jeg har en Kone, der kan gjøre Penge? Saadan skal du sige og gaae din Vei og lade dem snakke, saa bærer du dig ad, som en fornuftig Mand. Moer *Ellen* fik naturligviis Lov til at raade og dermed er *den* Historie ude, men der er mange af samme Tønde, som man vil faae at høre paa den *Danske* Høiskole, naar den ikke blot kommer i Stand, men kommer i Gang, og for at den kan det, maae vi blandt andet bære os ad med vore *Danske Oldsagn*, fra Kong *Dan* til *Harald Hildetan* og *Stærkoddens Død*, som Moer *Ellen* med de gamle Guldpenge, saa vi giemmer dem, og det paa det rette Sted, som ikke er i Boghylden, men i *Folkets Hjerte*, hvorfra de da bestandig vil blive lyst op i *Folkemunde*, til man bliver klog paa dem.

Hvad man kan see med et halvt Øje, er nemlig, at vore *Danske Oldsagn*, langt fra at være hvad man kalder reenhistoriske, er Brudstykker af ældgamle historisk-poetiske *Viser* og *Kvæder*, som vi langt heller maatte ønsket at have i deres oprindelige Skikkelse og saaledes forplante dem; men hvad man maa lukke begge Øine op for at see, det er, at eftersom disse gamle Minder selv i deres opløste Tilstand kan tiltale og for|Gskv:249nøie *Folket*, saa skal de det ogsaa, ei blot fordi det er Folkets Arv og Eie, men ogsaa fordi det er til uberegneligt Gavn, vækker og nærer den levende Følelse af vort folkelige Fællesskabs *høie Ælde* og giver en levende Forestilling om Folkets ædle Blod, store Anlæg og kraftige Ungdom, |A:43der spaaer en anderledes viis, ærværdig, virksom og glad Alderdom, end *den*, vi længe ei blot gik imøde, men stræbde med Flid at indpode i vore uskyldige Børn.

Dette er saameget vigtigere for *Danmark*, som vi slet ingen *ny*

Historie har, der enten kan blive *folkelig* eller er skikket til at reise og rense Folke-Følelsen, eller til at føde noget opmuntrende Haab om Fremtiden, saa ved en *folkelig* Benyttelse af Fædernelands-Historien er Tidsrummet fra *Svenn Æstridsens* Thronbestigelse til *Valdemar den Stores* Død, baade det Første og det Sidste, der lader sig levende og ordenlig fremstille, og *Hoved-Indtrykket* af dette Tidsrum paa Folke-Hjertet vil være meget blandet, saa Glæden over Fædernelandets Redning og Beundringen af Rednings-Mændene vil, om ikke formindskes, saa dog fordunkles af den farlige "Skiærsild," som baade Folket og Riget maatte gjenngaae og var nær ved at fortæres af. Alt hvad der siden er *folkeligt* i Danmarks Krønike, lige til *Folkeraadets* og den *Danske Høiskoles* Oprettelse, er kun Brudstykkerne om det *Danske Riges* øiensynlige Fare og lykkelige Frelse, fra *Niels Ebbesens* Dage til Vore, og disse *sexhundred* Aar maa da paa den *Danske Høiskole* løbes over med en Harefod, naar ikke Mængden af Tilhørerne skal bebyrdes, kiedes og sløves, og Resten forkiøles og forvirres, lutter Ting, hvortil vi ingen Høiskole behøve, da vi har Nok af dem i de Lave.

Et saadant *Fædrenes Eftermæle*, hvori alle de morsomme, men sære Oldsagn udgjorde *Hoved-Strømmen*, der maatte kæmpe sig over de *Tydske* og *Slaviske* Klipper og Skiær, for, kun med sparsomt Tilløb at naae vort *Øre-Sund*, det er jeg vis paa, kunde blive flydende hos det *Danske* Folk, og gjøre, med stor Fornøielse, uberegneligt og uendeligt Gavn; men jeg *veed* jo godt, at Læseren, om han end skulde være ganske enig med mig, snarest vil tænke og sige: *det skeer aldrig!* Jeg veed det jo ligesaa godt, som Nogen kan sige mig det, at det er en Brand i Næsen ikke blot paa alle vore sædvanlige *Oldgranskere* og *Historikere* af Profession, men selv paa Slumpen af de "videnskabelig dannede" Mænd, vi efter Character-Sedlerne skal *have* i Tusindtal, at tale om en Fædernelands-Historie, der løb ud i eet, uden anden *Sammenhæng* end *Danskheden* finder i sig selv, uden anden *Tidsregning* end den, der har gjort sig selv i *Oldtiden*, *Middelalderen* og *Nyaarstiden*, og uden anden *Kritik* end den, der falder af sig selv, naar man kun leder om, hvad der kan nytte og fornøie. Jeg veed altsaa godt, man kan have Grund til at frygte for, *det skeer aldrig*, men derfor skulde jeg dog vel ikke lade mig kyse fra at sige høit og lydelig: *gid det maa skee!* eller lade mig hindre fra at sige tydelig, *hvorfor* det bør skee og *hvordan* det lader sig gjøre. Vil man ikke indrømme mig nogen Stemme eller dog ikke ændse den, uagtet jeg har tænkt paa den Sag i tredive Aar, som de Fleste knap har tænkt paa i fulde fem Minutter, og uagtet jeg dog har været mere baade Oldgransker, Historielæser, Historielærer, Historiesigter og Historieskriver end de Fleste, og kan vist flere af Kongenavnene og Aarstallene i *Danmarks* Historie end Nitiendedelen af vore "videnskabelig dannede" Mænd, naar de

lagde alle deres Kundskaber i Fædernelands-Historien sammen; nu velan! saa kan jeg dog umulig fortryde at have sagt en vigtig Sandhed i rette Tid, og skammer mig virkelig slet ikke ved at blive overstemt af dem, der, naar de skal sige Sandhed, maae bekiende, de *veed slet ikke*, hvad Fædernelands-Historie har at betyde for ethvert *gammelt* Folk, endsige da for det *ældgamle Danske* Folk, der kun i Fædernelands-Historien har et *stort* og fast *sammenhængende* Fæderneland, der kan styrke deres Mod og nære deres Kiærlighed, og kan dog umuelig pløie Fædernelands-Historien, som En |VU:457 af os, i Haab om Høsten paa den store “Nordiske Høiskole,” men maa omfavnes af den, som af “Bølgen blaa!”

|Gskv:251

At nu alligevel *Danmarks Krønike*, i det mindste i vore Dage, aldrig vil blive fortalt paa den *Danske Høiskole*, uden at der løber meget med i det Enkelte, som heller skulde være borte, det forudsætter jeg naturligviis, da jeg knap selv kunde fortælle levende i een Time, uden at føre en eller anden lille Besyv, men jeg seer paa det *Hele* og taler om det, og veed, at naar man kun i det *Hele* gaaer den *rette* Vei, og gaaer *rask* frem, da siger det ikke |A:45 stort med Svinkerne, man slaar, kun at man, ligesom de smaa Hunde, udelukkende bruger sine egne Been dertil, og sjelden eller aldrig volder sit Følgeskab kiedsommeligt Ophold.

Fædernelandets Statistik vilde jeg raade til paa den *Danske Høiskole* at kalde “*Danmarks Speil*” eller noget Saadant, dels fordi man aldrig i *Skolen* maa bebyrde Folk med *fremmede* Ord, som de kan have Ulykke nok med endda, og dels fordi *Statistik*, selv naar man veed, hvor det har hjemme, kun passer daarlig til hvad det især paa vor *folkelige* Høiskole maatte betyde: nemlig et *Billede* langt mindre af “*Stilstanden*” end af “*Rørelsen*” i *Fædernelandet*. Paa *enhver folkelig* Høiskole mener jeg vel, de saakaldte *statistiske Tabelværker*, saavel som Mesterne for saadanne Værker, vilde findes overflødige, men paa den *Danske Høiskole* veed jeg, de vilde igrunden være utaaelige, thi hvad der end kan siges enten til Forsvar eller til Fordeel for det *ramtydske Tabelvæsen*, saa har det nu engang aldrig været og bliver heller aldrig i den *Danske Smag*, og paa sin *egen* Høiskole maa det *Danske Folk* i det mindste være fri for de Fremmedes, især for *Tydskerne*s Lækkerier, som vi har en naturlig Modbydelighed for. Os *Danske Dummerhoveder* gaaer det nemlig altid med de *statistiske Tabeller*, ligesom det gik vor *gammelengelske* Frænde med *Vilhelm Erobrers* “*Dommedags-Bog*,” hvori han siger, der blev skrevet op, ikke blot hvad hver Mand hedde i hele Landet, og hvad han eiede af Mark og Skov og Sølv og Guld, men selv, med Skam at tale om, hvormange Stude, Køer og *Svin*, der var i hele Riget. Til det Sidste vilde især *Sællandsfaren* altid, naar han |Gskv:252 kiedede sig mindst, lægge til: og det er endda

foruden alle de *Tobenede*; og denne Modbydelighed, det være nu en stor *Folkelyde*, om man vil, saa har vi den, og kan ikke lægge den af, thi om vi end |VU:458|tvang os til selv at skrive statistiske Tabeller, saa fik vi derved kun endnu mere Modbydelighed for dem.

Men naar jeg saaledes har sagt, i hvad *Smag* den saakaldte Fædernelandets *Statistik* paa den *Danske Høiskole* endelig *ikke* maa være, da overlod jeg det helst til andre Penne, saa godt |A:46|som mueligt at beskrive den, som den *kunde* og *skulde være* thi herom har jeg kun lidt Kundskab og mindre Erfaring, medens jeg godt kan forstaae, det var baade mueligt og ønskeligt, at Folke-Ungdommen paa sin Høiskole kunde faae en levende Forestilling om *Alt* hvad der angaaer *Fædernelandet*.

Hertil kunde det nu vist nok bidrage en god Deel, naar En af Lederne paa Høiskolen var en livlig og veloplyst Dannemand, som havde *bereist* Fædernelandet med aabne Øine, kjendte baade Landets Fugle, Folk og Fæ, men brød sig ligelidt om at *tælle* dem, saae helst Kornet og Korn-Blomsterne hver for sig, men brugde dog hverken *Tøndemaal* eller *Bismer-Vægt* til Skønheden, Folkekraften og Folkevellet; havde *sat sig ind* i det Særegne baade hos Sællandsfar og Jyde, Bornholmer og Mønbo, og *sat sig ind* i allehaande Sysler, som Folket driver, thi naar han saa tillige, som altid maa forudsættes, kunde sit *Modersmaal* godt og elskede sit *Fæderneland*, da kunde han paa *mangfoldige* Maader baade fornøie Ungdommen og vække hos de bedre Hoveder en Opmærksomhed og Eftertanke, der ingenlunde vilde være ufrugtbare; men ogsaa uden en saadan Fugl Phenix vil der kunne gøres meget for *Ungdommens* levende *Fædernelands-Kundskab*, naar Lederne blot forstaae at sætte *dens* egne *Kræfter* og *Kundskaber* i Bevægelse og Virksomhed.

Tænker man sig nemlig, som man skal, en *Samling* af Ungersvende fra alle Rigets Egne, opvoxte i meget forskellige Kredse og igaaede med allehaande Sysler, da kan man være vis paa, der vilde findes saamange i en vis Grad lyse Hoveder og liv|Gskv:253|fulde Naturer, at man blot behøvede at sætte dem i levende *Vexel-Virkning*, baade for selv at lære meget om Fædernelandet, man aldrig før havde vidst, og for at aabne de Videlystne den allerbedste Leilighed til foreløbig at stifte Bekjendskab ikke blot med Udsigterne, men især med *Livet* og *Rørelsen* i hele deres *Danske Fæderneland*.

Jeg veed det nok, at hvad man i vore Dage snarest maa vente paa en Høiskole, er, næst *Tabellerne*, en *Kritik* over Fædernelandets indvortes Anliggender, alle Syslers ufuldkomne |A:47|og uvidenskabelige Drift *o.s.v.* men det er hvad jeg, enten det kan hjælpe eller ikke, indstændig maa bede den *Danske Høiskole* forskaanet for, som Noget, der aldrig |VU:459|kan gavne, men kun skade *Folket*, og maatte desuden altid sløve og kiede i det mindste

Ti for hver, det kunde pirre. Hvad der nemlig skal bydes *Alle*, maa kunne være for *Alle*, og være nyttigt og fornøieligt i samme Grad, som Enhver føler Deltagelse i det *Folkelige* og det *Grundmenneskelige*, medens Alt hvad der kun er godt og gavnligt for *Enkelte*, maa blive *de Enkelte*, deres eget Omløb, deres Flid og gode Lykke overladt, det er en Grundsætning, som hele det herskende Skolevæsen trodser, men den *trodser igien*, og vil findes urokkeligere end det mest Grundmurede. En *enkelt* Agerdyrker, Fisker, Skipper, Kiøbmand og Handværksmand kan vel have godt af at høre *hvad* de Lærde tænker om deres Bedrift, og veed om, *hvordan* den helst skulde drives, men i Regelen vil de kun finde sig besværede, sløvede eller forvirrede derved, saa jo mere Kiærlighed de har til deres Bedrift, og jo bedre skikkede de er til den, desvissere har de i Regelen kun Gavn af de *Erfaringer*, de *selv* gjør, og de Tanker, som derved naturlig falder dem ind. Man burde i vore "oplyste Tider" dog huske og rette sig en Smule efter, hvad man jo dog maa vide, at *ligesaa* som Folk *først* lærde at tale efter *Grammatik* og *Lexicon*, *ligesaa* lærde de *først* at arbeide efter *Tegninger*, og at man ved at bære sig *bagvendt* ad, kun forgæves venter at *Menneske-Naturen* skal gjøre ligesaa og efterabe *Skolemesteren!* Jeg veed jo nok, man er nu nær ved [|Gskv:254](#) at glemme det selv i *Engeland*, hvor det dog saa urokkelig har stadfæstet sig, at man kommer langt videre ved at følge Naturens Gang end ved at trodse den, og hos os hedder man vel endnu et Fæ, naar man ikke veed eller kan begribe, at den *Høitydske* Fornufts *Evangelium* har ophævet alle *Menneske-Naturens Love*, som Noget, der blot gjaldt i Menneskehedens *Barndom*, ikke for dens modne Alder, da *Troen*, Troen paa Fornuften og Videnskabeligheden, paa Grammatikens og Matematikens, kort sagt paa *Theoriens Almagt*, selv hvor den maa forstaaes *slet* og følges *bagvendt*, [|A:48](#) er det eneste *Saligheds-Middel*. Jeg veed det kun alt for godt, at man leer ad mig, som om den jævne, indlysende *Sandhed*: at hos os *Mennesker* gaaer *Livet* altid *foran Lyset*, saa vi kan ikke engang komme til at see "denne Verdens Lys" uden selv at bevise det, som om denne urokkelige *Grund-Sandhed*, hvorpaa jeg naturligviis altid maa pege, den var en *Sisyphus-Steen*, jeg væltede paa og fik aldrig til at staae; men jeg veed meer end det, jeg veed, det kommer kun af, at de *Danske* endnu ikke ret tør troe deres *egne Øine*, thi jeg veed, at for alle *Danske Øine* er det daarekistegalt i den *menneskelige* Udvikling *ikke* at ville lade sig lære og lede af [|VU:460](#) *Menneske-Naturen* og *Menneske-Erfaringen*, men at ville med Vold og Magt nøde *dem* til at modsige, fornægte og kuldkaste sig selv.

At man ved Siden ad den Danske Høiskole drev en *Avlsgaard udmærket godt*, det vilde vistnok baade være fornøieligt og gavnligt, og hvis Høiskolen var omringet af *Værksteder*, hvor *alle*

Handværker dreves *udmærket godt*, da vilde baade Fornøielsen og Gavnigheden være *udmærket stor*, thi for hvert *levende* Menneske er det en Glæde at see den raske Bevægelse af Menneske-Livet i mangfoldige og gavnlige Retninger, som man med eet Ord kalder *Driftighed*, og for Ungdommen vilde det være til uberegneligt Gavn, baade at Hver kunde see sin *Syssel* drevet *mesterlig*, og at have den levende Mangfoldighed for Øie, hvorpaa deres forstandige *Ledere* altid vilde henvende deres Opmærksomhed. Noget Saadant formoder jeg |Gskv:255| ogsaa vil være en af Betingelserne for det *levende* Foredrag af "Fædernelandets Statistik" paa den *Danske* Høiskole, men det er netop det *Modsatte* af Skolefuxeriet med de nyeste Theorier og den videnskabelige Maade, hvorpaa alle Sysler, efter det *Tydske Evangelium*, trods al Erfaring, *skal* forstaaes og begribes *før* de læres og drives.

Fædernelandets Statsforfatning har i den sidste Tid været et saadant Tvistens Æble ogsaa hos os, at man snart kunde undre sig over at finde den udtrykkelig anført i *Kongebrevet*, blandt hvad der især skal lyses op for *Folket* paa den *Danske* |A:49| Høiskole, men alle *Kongens* og *Folkets* oplyste Venner maae dog see det med Glæde; thi den *Danske Forfatning* er ikke et Mørkets, men et Lysets Barn, som derfor baade godt kan taale Lyset, og trænger, ligesom alt Levende, til Lyset for at udvikle sig kraftig og blomstrende. Jeg er ogsaa fuldkommen vis paa, at saasnart en *Dansk* Høiskole, der svarer til sit Navn, træder i Kraft, da vil hvad man kalder vor *Statsforfatning* eller *Constitution* holde op at være et Tvistens Æble iblandt os, og derimod blive en Lykke for os Alle, thi det er aabenbar kun *Oplysning*, det *Danske Folk* fattes, for baade at see, vi har en *folkelig Forfatning*, og for at faae den udviklet efter *Folkets Hjerte*, til et Mønster paa en fri og velgiørende *Vexel-Virkning* mellem Konge og Folk, Øvrighed og Undersaatter, Lovgivning og Raadgivning, Embedsmænd og Frimænd. Naar derfor selv *Folke-Raadet* engang, om jeg husker ret, har bedt Kongen om en *Constitution* ∴ en *Forfatning*, som om vi slet ingen havde, da kom det vel nærmest af, at man ved dette *fremmede* Mode-Ord latterlig mystisk tænkte sig noget grumme Rart, som hverken ligger i det, eller har |VU:46| fulgt med det, hvor det fik Magt, men den dybe Grund baade til det og til meget Andet, er dog, at der *ikke*, ti eller tyve Aar *førend* Folkeraadet, var oprettet en *Dansk Høiskole*, hvoraf Folket havde lært, baade hvad *Constitution* betyder, og at en fri *Folke-Stemme*, med et saadant Kongeligt Høre-Rør eller *Lyd-Horn*, som *Folkeraadet* er indrettet efter, var *den levende Udvikling*, vor *Forfatning* trængde |Gskv:256| til, og at endelig det *Danske Folk* umuelig kan faae sin Villie, før det selv veed hvad det vil, eller kan lade sin *Stemme* høre, uden at lukke Munden op, eller kan udtrykke sig klart og godt paa sit *Modersmaal*, uden at have det i sin Magt, eller kan give gode og følgeværdige Raad i Henseende til

Fædernelandet, uden baade at *elske* og *kiende* Fædernelandet. Desuagtet var det meget godt, at da den *Danske Høiskole* hverken var oprettet eller havde mindste Udsigt til at blive det, vor gamle *Landsfader* tog det *overtvært* med *Folkeraadets* Oprettelse, i det Haab, at da de *Danske* altid har været et *godt Folk*, |A:50 hittede de vel ogsaa paa *gode Raad*, og at naar Kongen lagde Øret til, hittede Folket vel ogsaa nok paa at lukke Munden op, og at naar gode Dannemænd i alle Skikkelser, fra Cancelliherren til Fæstebonden, skulde holde Raad, da nødtes de vel til at bruge deres *Modersmaal*, og at bomrede det end lidt for Somme, vilde der vel altid findes en skielmsk Sællandsfar eller lun Jyde, der gav Vedkommende at forstaae, at “havde de ei nys saameget talt det *Franske*, da havde de kanskee nu bedre vidst det *Danske*”. Det var, som sagt, meget godt, at Folkeraadet blev indrettet og den levende Folkestemme fremkaldt for *tretten* Aar siden, skiondt vi *ingen* Dansk Høiskole havde, thi det vilde ellers havt lange Udsigter med begge Dele, og den “Danske Ko” kunde, efter Ordsproget, let døet, mens Græsset groede, men det var ligesaa *voveligt*, som *godt*, i mine Øine *ligesaa* voveligt, som da det *Danske Folk* fremkaldte *Kongens Enevoldsmagt*, saa begge disse Danske Huusraad under fortvivlede Sygdomme maatte jeg kalde *forvovne*, naar det ikke under *fortvilede* Omstændigheder var *Viisdom* at vove *Alt* for *muelig* Redning, og naar ikke *alt ægte Dansk*, fra Thronen til Hytten, var i grunden saa *eiegodt*, at man kan være sikker paa, at *kan* det *ikke* gjøre Godt, Ondt *vil* det *ikke* gjøre.

Jeg maa nemlig, som Historiker, være lige saa langt som Nogen fra at overse *Farligheden* af hvad vore *Fædre* gjorde, i Midten af det *Syttende* Aarhundrede, i *Ludvig* den *Fjortendes* Dage, under de hjemkaldte |VU:462 *Stuarters* glimrende Indtog i |Gskv:257 *London*, da *Herremændenes* Tyrepidsk havde mørbanket Folket, og lang Selvtægt banet Vei for Tyranniet, og da endelig det “Lærde Væsen” ei blot var *aandelig* dødt og magtesløst til at tale Folkets Sag, men var Folket meer end fremmed, smigrede enhver *Magthaver* som de *romerske Keiseres* retmæssige Arving, og ovenikiøbet som *Pavens* og Sanct Peders hellige, ufeilbare Eftermand, og bagvaskede tit det ædle *Danske Folk* med det *Slaviske* Mundhæld: var *Bonden* ikke *bunden*, da var han værre end *Hunden*. Nei, jeg veed det meget godt, at det *Danske Folk* *vovede Alt* 1660, men jeg veed ogsaa, det var slet ikke |A:51 mere end den *Danske Konge* *vovede* 1834, thi da, efter den saakaldte “store Uge” i *Paris*; under det almindelige Sværmeri for *Constitution*, og for *Intet* i Himlen og paa Jorden *uden Constitution*, og med den soleklare Sandhed for Øie, at næsten alle de, som hos os raabde paa *Constitution*, meende *Intet* uden den *Franske*, vilde blot have *Magten fra Kongen*, uden at bryde sig om i *hvis* Hænder den faldt, og *hvad* den *der* vilde udrette; *da* at fremkalde eller rettere opmane og besværges den for længe siden døde og begravede ægte *Danske Folkestemme* om alle Rigets

indvortes Anliggender, *da* at sammenkalde et Folkeraad af hele Rigets *Grundeiere* og *Fæstebønder*, lade dem frit vælge deres *Maalsmænd* (Deputerede), frit vælge Raadets *Opmand* (Præsident), raadslaae i *een* Stue og selv, efter *Fleertallet*, afgjøre alle Spørgsmaal, det var et *Kongeligt Vovestykke*, som jeg ikke kiender Magen til, undtagen i det *Folkelige Vovestykke*, hvorved man stræbde at fremkalde, opmane og besværgede den ligeledes for længe siden døde og begravede *fredegode Enevoldsmagt*, og gav derfor *Frederik den Tredie*, med hele hans ubekjendte Afkom, *Hals* og *Haand* over hele Folket.

Jeg veed det nok, det staaer i *Bladene*, at det var Altsammen *ingen Ting*, hvad *Kongen gav* og hvad *Kongen vovede*, da Folkeraadet jo *ikke* blev *lovgivende*, men *kun raadgivende*, og havde kun *Lov til* paa Folkets Vegne *at frabede* sig, ikke *Ret* til at bevilge *∴ paalægge* nye Skatter; men man kunde, efter mine Tanker, lige saa godt sige, det var *ingen Ting*, hvad *Fol*^{Gsku:258}*ket gav* eller *vovede* 1660, da det jo skedte med den udtrykkelige Aftale, at Enevoldsmagten *skulde bruges* saa faderlig, saa christelig og saa viselig, som mueligt, til fælles Bedste og til Ingens Skade; thi baade kan Folkeraadets Fuldmagt misbruges ligesaa grovelig og ligesaa skadelig som Kongens Enevoldsmagt, og Misbrugen af Hiin var netop ligesaa rimelig 1834, som Misbrugen af Denne 1660.

|VU:463

Dybere vil jeg ikke her gaae ind i denne endnu for Øieblikket kilne Sag, men saameget maatte jeg sige, for at vise, *hvordan* ^{A:52}Fædernelandets Statsforfatning maa betragtes og oplyses paa den *Danske Høiskole*, naar den ikke, til Rigets Ulykke, skal vedblive at være et Tvistens Æble, men til *Danmarks* store Lykke, blive hvad den er skabt og skikket til: *Rende-Banen* (the rail road) med dobbelt Spor, hvorpaa *Kongemagten* og *Folkestemmen*, der begge gaae med Damp, kappes til Maalet, som er *Danmarks Vel* og fælles *Bedste*.

“Hvem der *tager* sine *Gaver* igien, hans *Børn* bliver *sorte*”, det er et *Dansk* Ordsprog, som alt i min Barndom gjorde et uudsletteligt Indtryk paa *mig*, og jeg kan see, blandt andet af Udsættelsen hos *Saxo* paa den berømte Kong *Skjold*, at det har gjort ligesaa paa det *Danske Folk* fra Arildstid, saa naar dette gode, gamle Ordsprog rigtig opfriskes paa den *Danske Høiskole*, og anvendes paa den *fri Stilling*, den *Danske Konge* og det *Danske Folk* rigtig nok ikke har givet sig selv, men *givet hinanden*, og oplyses fra alle Sider, da vil der i *Danmark* aldrig mere være Tale om, at *Kongen* skulde *give* sin Enevoldsmagt *tilbage*, men heller aldrig Tale om, at *Kongen* kunde *tage tilbage* hvad han til venligt Giengæld har givet *Folket*, især da det i *Danmark* kun er Kongens og Folkets ældgamle Rettigheder, som de bitterlig maae angre nogensinde at have taget fra hinanden og høilig maae juble over at have “ustokket, ublokket og unødt” *tillidsfuldt* med *ædel* Dristighed givet hinanden tilbage. Men det er

ogsaa den høie Tid, at en *Dansk Høiskole* sætter vor Forfatning i sit rette Lys, thi fra begge Sider (saavel den *saakaldte* conservative, som den *saakaldte* liberale) stræber man |Gskv:259| daglig mere at formørke den, saa uden *folkelig Oplysning* om Sagens rette og ønskelige Sammenhæng, maatte Enden blive, at enten Kongen eller Folket tog sin Gave tilbage, og i begge Tilfælde var *Danmark* forloren, saameget desvissere forloren, som hverken Kongen eller Folket, i vore Dage, uden en *folkelig Høiskole*, kan lære at betragte deres Rettigheder i det rette Lys eller bruge dem paa den rette Maade, som ene er til *fælles* Bedste. Den *Langmodighed*, den *Danske Konge* siden 1834 har maattet beflitte sig paa, er nemlig slet ikke mindre |A:53| end den *Taalmodighed*, det *Danske Folk* maatte beflitte sig paa efter 1660, og Langmodigheden er for en fri Konge i Længden meget vanskeligere at øve end Taalmodigheden for et bundet Folk, saa der maa snart blive Maade med den Kongelige Langmodighed, man kræver og frister, og det kan der kun paa en god Maade blive, naar Folket lærer *ei* at forlange *anden Frihed*, |VU:464| end den, der kan bestaae med *Kongens Frihed*, der dog vel ikke af et frigivet Folk skal som en Kryster lade sig krone med *Trældom*, og lærer at forstaae, at *Kongens* og *Folkets* Friheder og Rettigheder, i det mindste i *Danmark*, ikke alene godt kan forliges, men ære, forædle, forskønne, understøtte og betrygge hverandre. Var derfor en ægte *Dansk Høiskole* *ei ellers* nødvendig, eller kunde man dog *ellers* kun vente lidt eller intet Gavn af den, saa var den dog lige *uundværlig*, for *Freds* og *Enigheds* Skyld mellem Kongen og Folket, og gjorde allerede uberegneligt Gavn blot ved at oplyse Enevoldsmagtens og Folkeraadets *Danske* Betydning og *folkelige* Opgave, saa hvor *vanskeligt* end *netop det* kan *synes*, maa det dog være *Høi skolens nærmeste* Hensigt, og, jeg tør sige, naar man gaaer *hensigtsmæssig* frem, vil det ogsaa være dens *første* og visseste Frugt.

Fædernelandets Lovgivning, forsaavidt den nærmest angaaer den fælles *borgerlige* Stilling, nævnes ogsaa i Kongebrevet, som Noget af det, der især skal oplyses paa den *Danske Høiskole*, og det med Rette, thi er det enhver Borger for hele sin Virksomhed vigtigt at kiende den Deel af *Lands-Loven*, som Alle skal rette sig efter, da er det dobbelt nødvendigt for alle dem, |Gskv:260| der kaldes til Raadførsel om Fædernelandets Lovgivning i det Hele, at de har et tydeligt Begreb om Fædernelandets Lovgivning og Retspleie, da de ellers umuelig kan udtrykke *Folke-Stemmen* enten om det for Øieblikket Giældende eller om Forslagene til Ændringer.

Det vil nu vist nok for Øieblikket findes umueligt paa den *Danske Høiskole* at give Ungdommen en let og levende Udsigt over vor *borgerlige* Stilling, efter *alle* nu giældende Love |A:54| og Anordninger, og efter den Myndighed, *Politiet* har til at indskrænke Borgernes Virksomhed og udvide deres Ansvar, men at det er saa, at

vor borgerlige Stilling i denne Henseende trænger høit til Forbedring, det er i alt Fald en Oplysning, som saare let kan gives paa den *Danske Høiskole*, og, da vi har et *Folkeraad*, snart maa bære gode Frugter, ved *indstændig Bøn* til Majestæten om en ny, rettet og forbedret, men saa lidt som mueligt forøget Udgave af "*Danske Lov*", som Danske Folk baade kan forstaae og kan rette sig efter, uden unødvendig at indskrænkes eller fortrædiges i deres Virksomhed. At *denne Bøn* er den *Danske Folke-Stemme* om den almindelige Deel af Lovgivningen, det mærkedes ved *Folkeraadets* allerførste Møde, da denne Sag bragtes paa Bane, fulgtes af os Alle med hjertelig Deeltagelse og faldt kun igiennem ved de *Latinske Juristers* |VU:465| eenstemmige Erklæring, at en saadan *Dansk Lovgivning*, hvor ønskelig den end maatte findes, var dog i vore Dage *umuelig*, og med en saadan Erklæring, hvor oprigtig den end er, kan naturligviis den *Danske Folkestemme* i en saadan borgerlig *Velfærds-Sag* umuelig lade sig afvise eller tilfredsstille.

Nu var det vist nok saare ønskeligt, om vore *Lovkyndige*, uden videre Paamindelse, greb i deres egen Barm, og gjorde sig det klart, at det maatte ene og alene være *deres* egen Skyld, hvis de ikke, langt inde i det *Nittende Aarhundrede*, kunde skaffe deres Danske Landsmænd i det mindste ligesaa *folkelig* en *Loubog*, som *Napoleon* i Aarhundredets *Begyndelse* gav sine *Franskmænd*; thi det var meget ønskeligt, at man paa den *Danske Høiskole* strax kunde ledsage den sørgelige Oplysning |Gskv:261| om vor udviklede, forvirrede og forklemte Rets-Tilstand, med den glædelige Efterretning, at vore *Lovkyndige* nu for Alvor arbeidede paa at afhjælpe den store Ulempe.

Under alle Omstændigheder maa man imidlertid oplyse *Folket* om, at naar man raadfører sig med *Folke-Stemmen* om *Lovgivningen*, da erklærer man derved, at *Folket har i Regelen* Krav paa Love efter *sit* Hjerte og efter *sin* naturlige Tankegang, fordi ingen andre Love kan enten lydes frit eller være Riget gavn|A:55|lige, og at fremfor Alt maa det *Sprog*, hvori Loven gives og Retten pleies, være saa *tydeligt*, at Enhver, som har sund Menneskeforstand og kan sit Modersmaal, med Lethed forstaaer det.

Fremdeles maa det oplyses, at *Danmark* fra Arildstid, selv i *Hedenskabets Dage*, har havt sine egne *folkelige* Love og Rette, at vi endnu har de *Danske* Love fra *Valdemars-Dagene*, hvoraf man godt kan see, vi havde ogsaa i den Henseende vor egen Tankegang, og at endelig Christian den Femtes *Danske Lov*, skøndt der kom meget Fremmed ind i den, dog endnu overalt bærer tydelige Spor af det *Folkelige*, saa den nærværende Forvirring og Beklemmelse har ene sin Grund i, at der var ingen *Dansk Folke-Stemme* ved *Lovgivningen*, og at vore *Lovkyndige* bestandig blev mere *Latinske* og *Tydske* og mindre *Danske* Jurister, og at det er den eneste Grund, hvorfor de nu finder det *umueligt* at gjøre *Folke-Stemmen*

fyldest og skaffe os en ægte *Dansk Lovbog* og *Rettergang*.

Dog, vore Lovkyndige er i Almindelighed langt fornuftigere og rimeligere Folk, end deres og vores *Latinske Skolemestere*, og maae dog sagtens være meget *Danskere* end vore *Tydske* Giennemheglere, saa jeg haaber virkelig, de vil selv indsee, det var Synd og gaaer herefter slet ikke |VU:466an, at paanøde det *Danske* Folk enten *Romerske* eller *Tydske Rets-Begreber*, eller i Lovgivning og Rettergang at bruge et *Sprog*, som selv vi, der kan vort Modersmaal med de Bedste, maae sige om, at det har ingensteds hjemme uden i de *Juridiske Bøger*, og indvikler desaarsag bestandig mere hvad der skulde opredes, og forøger bestan|Gskv:262dig hvad der maa kiendelig formindskes, naar vi igjen skal faae at vide, *hvad* der er *Lov og Ret* i Landet, end sige da, naar vi skal kunne røre os frit, hver i sin Kreds og inden sine naturlige Grændser.

Vi *Danske* er nemlig paa den ene Side, ligesom det smukke Kiøn, meget langsomme af Begreb, naar Talen er om, hvad vi "skal" enten vi piber eller synger, saa vore *Love* maae være *meget* tydelige, og vi *Danske* er paa den anden Side, ligesom *Skjaldene*, meget dovne, naar ikke *Lysten* driver baade os og Værket, og derfor maae vore *Love* være saa *frigivende* og *fri* |A:56 *giørende* som mueligt, og vi *Danske* har saa jævnt og klart et Maal, at hvem der forstaaer det, kan gjøre sig mageløs tydelig paa det, og vi *Danske* er endelig i *Regelen* saa mildt og godhjertig et Folkefærd, at Frihedens *grove Misbrug*, naar de kun er klarlig oplyste og bliver *strængt straffede*, er kun lidt at befrygte.

Jeg veed det nok, at ligesom Ordsproget siger: det gaaer altid ud over de *Fromme*, og de vil alle over Giærdet, hvor det er *lavest*, og den Hest, der fortjener Havren *bedst*, faaer *mindst* af den, saaledes faaer spagfærdige, taalmodige og undseelige Folk sædvanlig *mindst* Frihed og Raaderum i *denne* Verden, men *Danmark* er ogsaa kun en meget *lille Deel* af *Verden*, og da det her alt er gammel Skik mellem *Kongen* og *Folket* ei at betage, men at skænke hinanden *Friheden*, og da vi nu igjen har faaet en *fri Folke-Stemme*, saa kan dog Intet være rimeligere eller billigere, end at den *Danske* Tænkemaade og Tankegang, saavel som det *Danske* Modersmaal, faaer Raaderum paa den lille Plet af Jord, som det *Danske Folk* med den mest *historiske Ret* kalder *sit Fæderneland* og nøiedes altid gierne med som *sin Deel* af *Verden*.

Naar dette begynder at skee, da vil det daglig blive lettere paa den *Danske Høiskole* at give *Folkets* Ungdom en let og levende, lys og munter Udsigt over det *Lovmæssige* og *Retmæssige* i Fædernelandet, og man skal da forundre sig over, baade hvor kiendelig de grove Forbrydelser aftage, og hvor |Gskv:263hurtig Driftigheden i det Gode voxer, thi der er igrunden *meget Liv* i det *Danske Folk*, og *Livets Lyst* er *fri Virksomhed*, saa næst Mangelen paa *folkelig Oplysning*, er det bestemt kun det *Godes* Mangel paa

Frihed, der bestandig forøger det *Ondes Frækhed*, |VU:467 og lammer alle gavnlige Bestræbelser i *Danmark*. Alt hvad herimod kan indvendes, enten af *Latinske* og *Tydske* Bøger eller af *fremmede* Landes Historie, seer man nok, giælder til Vandsbæk, og vil man lære at kiende det *Danske Folk* og *Dets* Historie, da skal man see, jeg har Ret.

|A:57

Fædernelandets administrative og communale Forhold nævnes endelig ogsaa i Kongebrevet, som Noget, man maa faae Kundskab om paa den *Danske Høiskole*, og skjøndt de vildfremmede Ord ei der vilde være vel stædte, og skjøndt begge Dele egenlig hører til “Fædernelandets Statistik” eller “Danmarks Speil” saa er Sagen selv dog af indlysende Vigtighed, og trænger daglig høiere til at oplyses, da *Folkeraad*, *Amtsraad* og *Sogneraad* nu løber ved Siden ad vore *Collegier*, *Amtmænd*, *Fogeder* og allehaande *Directioner*, hvorved der meget let kan komme Sammenstød og Vilderede i det Hele.

Her vil man vel lettest og snarest opdage, hvor *vovelig* den *hovedkulds* Fremkaldelse af den *fri Folkestemme* var, thi om den ogsaa, uden videre, kunde staaet lyslevende op fra de Døde, vilde den dog fundet hardtad Alt saa *fremmed* i *Fædernelandet*, at den umelig kunde stemme dermed, og maatte da, ved sin Modstand, bringe Uorden i hele den borgerlige Tilstand, eller hvad man kalder Regierings-Maskineriet og Forretningernes afmaalte Gang. Da det første Pust, som pleier at være det farligste, alt nu er lykkelig overstaaet, tvivler jeg ingenlunde paa, at jo det *Kongelige Vovestykke* vil lykkes i *Danmark*, og det, ifølge den *fri Kongemagt* og *Nutidens Hurtighed*, langt lettere og snarere end det *Folkelige Vovestykke* lykkedes; men dertil vil det dog ikke engang forslaae, at der, ved Hjælp af en *Dansk Høiskole*, udvikler sig en ligesaa *oplyst*, *mild* og *billig* som *fri Folkestemme*, dertil hører nødvendig ogsaa, at den *egenlige* (den myndige og magthavende) *Embedsstand* bliver oplyst, bil|Gskv:264 lig og i det Hele *folkelig nok* til baade at kiende den *ægte* Folkestemme fra den *falske*, der aldrig vil udeblive, og fremfor Alt til at udføre godt, hvad Folkestemmen kræver og Kongen befaler.

Det var nu vist nok Synd at forlange, ei blot at Collegier, Amtmænd, Herredsfogeder o.s.v., som har havt meer end halvandet Aarhundredes Hævd paa at betragte Folket kun fra den *passive*, ikke fra den *active* Side, nu paa et Øieblik skulde skifte Synsmaade og finde sig i *Lidelsen*, der maa falde paa dem, men ogsaa, at de skulde vise et Kiendskab til Folket, en Smidighed under frie For|A:58 hold, et Overblik af deres Virkekreds, og en Styrke i Modersmaalet, som de ikke er dannede til, men dannede fra. Istedendfor at forøge den nødvendig opstaaede Spænding |VU:468 mellem de *administrative* og *communale* Forhold, skal

derfor den *Danske Høiskole* gjøre alt Mueligt til at ophæve den, men det kan naturligviis ikke lykkes, med mindre der paa den anden Side, ved *Embedsmændenes Dannelse*, virkes i samme Retning, thi jo mere *Folket* bliver sig sin Danskhed og *Danskhedens Ret* til at gjælde i *Fædernelandet*, bevidst, desmindre kan *Folkestemmen* forliges med det *Latinsk-Tydske* og i det Hele *Udanske*, som længe har hersket i hvad man kaldte *Embedsstandens Dannelse*. Men den *Danske Enevoldskonge* maa i sin Viisdom ogsaa let indsee, at Han er slet tjent med alle de Embedsmænd, som ikke har fattet Forholdet mellem en fri Konge og et frit Folk, der har sat hinanden i Frihed, og som ei har "nemmet det Danske" i alle Maader, saa det er kun de *Lærdes Fordomme* og de nu aldeles ubetimelige Skolemester-Nykker, der kan staae i Veien for det ligesaa *Kongelige* som *Folkelige* Ønske, at lade det gaae som det kan med de *administrative* Embedsmænds saakaldte *classiske Lærdom* og *Videnskabelighed*, og kun see til at faae dygtige *Kongelig-Danske Embedsmænd*, som baade kan udfylde og forsvare deres Post og i alle Maader vise, de forstaaer baade Majestæten og Folket, og sætter deres Ære i at være Begge uundværlige. Selv vore *Rectorer* maatte jo indsee, at det er enhver *Amtmand*, |Gskv:265end sige da *Collegie-Herrerne*, langt nødvendiggere at kunne godt *Dansk* end slet *Latin*, og langt nyttigere at kunne gjøre godt Alt hvad de skal, end om de kunde gjøre den *allerbedste Latinske Stil*, som de hverken har Stunder til, eller kan gjøre *Kongen* og *Folket* den allermindste Tjeneste med, og hvor høit vilde ikke selv det *Latinske Skolemesterskab* stige i Prisen, naar det ikke længer var Noget, vi som nu alle tilskrev os, fordi vi alle har fusket paa det, men nødtes, allerede for Sjældenhedens Skyld, til at ændse og beundre!

|A:59

Faren ved alle hovedkulds gennemgribende Forandringer er nemlig ikke blot det første uundgaaelige Sammenstød mellem Gammelt og Nyt, men *her* langt mere Faren for, at man ikke betimelig opdager og rask iværksætter hvad den ny Tingenes Orden kræver, eller rettere, hvad der kan frelse den ny Tilstand fra den *Uorden*, som derved nødvendig opstaaer i alle de ældre Forhold og Indretninger. Dette var for *Kongen* langt lettere at opdage og iværksætte 1660 end 1834, men det er derfor nu ikke mindre nødvendigt, thi vel er den *fri Folke-Stemme* slet ingen *verdslig* Magt, men den er meget meer, den er en *aandelig* og *hjertelig* Magt, der paa ingen Maade tilfredsstilles ved Forandring af Navne og udvortes Tegn, men kræver tilbunds en *ny, folkelig* Tingenes Orden, |VU:469som den eneste, hvori den kan passe og ved gode Raad blive frugtbar til fælles Bedste. Det *første* Kæmpeskridt hertil vil imidlertid være gjort, saa snart den ægte *Danske Høiskole* reiser sig, og det *andet* Kæmpeskridt lod sig allerlettest gjøre, naar man med den *Danske Høiskole* forbandt en *Plante-Skole* for alle Rigets

administrative eller *egenlige* Embedsmænd, thi da disse har en eiendommelig Virke-Kreds *tilfælles* med *Folkeraadene* under alle Navne og paa alle Trin, saa burde *deres* Dannelse paa det Nøieste forbindes med den *Folkelige* og *optage* den i sig, da man endnu mindre *aandelig* end *legemlig* kan faae Noget i sin Magt uden at eie det, medens derimod *Latin-Skolen* og det tilsvarende *Universitet* aabenbar er den uheldigste Plante-Skole man kan tænke sig for *Kongelig-Danske Embedsmænd*.

|Gskv:266

En saadan *Udvidelse* af den *Danske Høiskole* kunde ogsaa godt foretages *saaledes*, at den Ingen besværede, men var Alle gavnlige, men da det dog er en *anden Sag* end den, der, efter *Kongebrevet*, ligger for os, vil jeg paa ingen Maade dermed indvikle den i sig selv saa rede, eller dermed formørke den i sig selv saa klare *reenfolkelige Oplysnings-Sag*. Kan ogsaa denne vort Livs og Velfærds *Hovedsag* faae levende Fremgang, saa *Fædernelands-Kiærligheden* og alle ægte *Danske Følelser* vaagne, styrke og klare sig hos Folke-Mængden, da vil ogsaa Alt, lidt før eller lidt senere, komme i sin *Danske Orden*, |A:60 som vi alle kan forstaae, er i *Danmark* den *eneste rette*, og det saameget mere, som den *Danske Forfatning*, selv mageløs, ogsaa kræver en *mageløs* Tingenes Orden, læmpet efter den *Kongelige Frihed*, som det er *Folkets*, og den *Folkelige Frihed*, som det er *Kongens* udødelige Ære at have fremkaldt, og maa være deres Stolthed at bevare og at sætte i saa levende, venlige og velgiørende Vexel-Virkning, som mueligt, for at de Fremmede kan faae at see, vi har i *Danmark* ei gjort noget Dummere, men kun noget Dristigere og Bedre end Konger og Folk i andre Lande, der strides om *Magtens Deling* og *Frihedens Grændser*, medens hos os Magten og Friheden, Begge i Vennevold, skal virke med hele deres Kraft og sætte sig selv deres Grændser.

Det skee! især for vor egen, for vore Fædres og vore Børns, for gamle *Danmarks* Skyld, men dog ogsaa for at de *Fremmede* kan see, der er dog noget *Dansk*, som fortjener at *efterlignes*, thi saa kloge bliver Folk vel dog en af Dagene, at de seer, man har kun Skam af at *efterligne gode Hoveder*, og større Skam, jo bedre de er, men man har Ære af at *efterligne gode Hjerter*, saa daarlige Hoveder kan aldrig |VU:470 giøre noget Klogere end at være deres Skrøbelighed bekiendt, og paa denne Klogskab haaber jeg, vort *Danske* Folke-Hoved, netop fordi det ikke er nær saa daarligt, som Folk har tænkt og sagt, herefter vil give hele Europa et *lysende* Exempel. Jeg veed meget godt, at man har *Skinnet* og tilsyneladende et Tidsrum af sex Aarhundreder i *Danmarks* Historie for sig, naar man kalder |Gskv:267 dette mit *Danske* Haab *mageløs urimeligt*; men jeg veed ogsaa, at *Skinnet* bedrager ingensteds saa meget, som i *Danmark*, og at de sex Aarhundreder, mellem *Valdemar Seier* og *Christian den Ottende*, er i saa

ældgammelt og berømt et Folks Historie, som det *Danske*, kun for meget lidt at regne, ved Siden ad ikke blot de *tolv Aarhundreder*, men det grændseløse Tidsrum, hvis *Danske Folkeliu* speiler sig i *Saxos Danmarks-Krønike* fra Begyndelsen til Enden, saa *intet Haab* paa hele Jorden er igrunden *rimeligere* end det, at et ældgammelt Folk, med en mageløs dyb og kiærlig Følelse, som selv da det, med en mageløs Selvfornægtelse, |A:61| blot af Føielighed, trælledede for de *Fremmede*, dog kiækt forsvarede sit *Fæderneland*, vil, naar det bliver sig selv og sit store Kald bevidst, udvikle en stille Kraft og fredelig Daadfuldhed, som man aldrig saae Mage til, og have den ikke glimrende, men mageløs gode og varige *Lykke* med sig, som selv den vantroeste Verden kan see, har fulgt *Danmark* saalænge dets Navn var kiendt. Derfor har jeg ogsaa med Flid, i denne lille Bog, afklædt mit *Danske Haab*, lagt hele den Billed-Dragt tilside, hvori det, undseeligt som det *Danske Folk*, helst indhyller sig, og stillet det saa splitternøgent, som det er født til Verden, frem for Alles Øine, saa de kan see, det er, *dyrisk* talt, ligesaa let at slaae det ihjel, som at kvæle et spædt Barn i Fødselen, men at det ogsaa vilde være ligesaa stor og unaturlig, og Gud skee Lov! *menneskelig* talt, *ugjærlig* en Synd, som om en from, elskværdig, døende Moder skulde kvæle sin lille deilige Datter, sin Moders udtrykte Billede, i Fødselen. Ja, ved *Danmarks*, vor elskelige Moders *Navn*, det maatte *Danmark* gjøre, hvis der ikke nu skulde fødes en *levende*, ægte *Dansk* Oplysning og Dannelse, og, det føler jeg dybt, *det vil Danmark ikke gjøre!*
